

IVZ 4

ZS1BP_IVZ4, ZS1BK_IVZ4

**Problematika ekologie a vztahů mezi
organismy a prostředím a navzájem**

3 h, 1h, zakončení společné

doc. Rychnovský – kat. biologie (Po 7., příz.)

- ekologická problematika
- environmentální problematika

Požadavky k ukončení:

- **znalosti** (písemné prověření) – dle dispozic garanta předmětu
studijní materiály předmětu

Modrý tisk – doplňující informace

Ukončení předmětu – dle dispozic garanta předmětu

Ekologie – věda o vzájemných **vztazích** mezi organismy a prostředím, ve kterém žijí (o struktuře a **funkci přírody**)

Environmentalistika – věda o problematice životního prostředí a jeho praktických aspektech. Postihuje **vlivy techniky** (vstupy, výstupy) **sociální vztahy** (celou problematiku lidské společnosti) a společenské aspekty (**ochrana přírody**)

TUR – trvale udržitelný rozvoj

Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v ČR, MŽP 2002

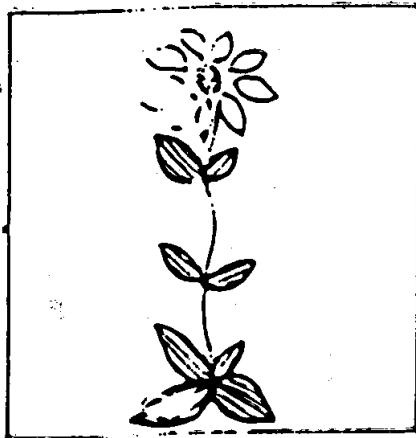
Proto: EVV musí být nedílnou součástí všeobecného vzdělávání i odborné přípravy – **průřezové téma RVP a ŠVP**

Průřezová témata:

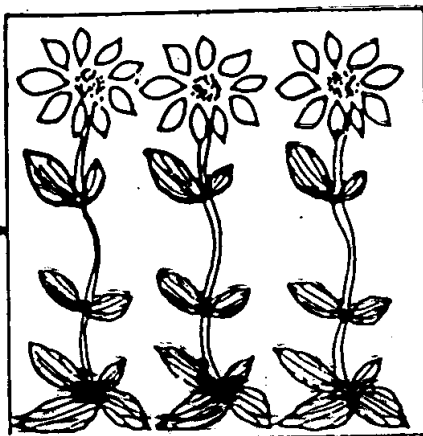
- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova demokratického občana
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova***
- Mediální výchova

Tematické okruhy Environmentální výchovy:

- Ekosystémy**
- Základní podmínky života**
- Lidské aktivity a problémy životního prostředí**
- Vztah člověka k prostředí**

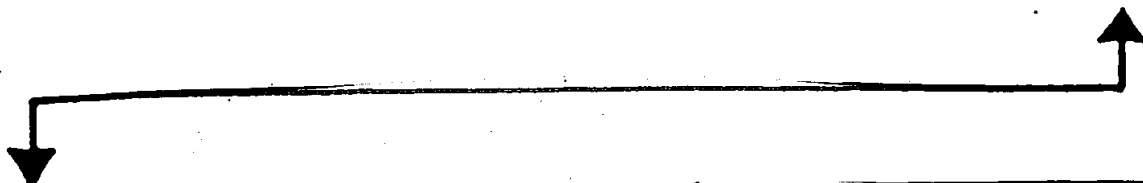
Jedinec

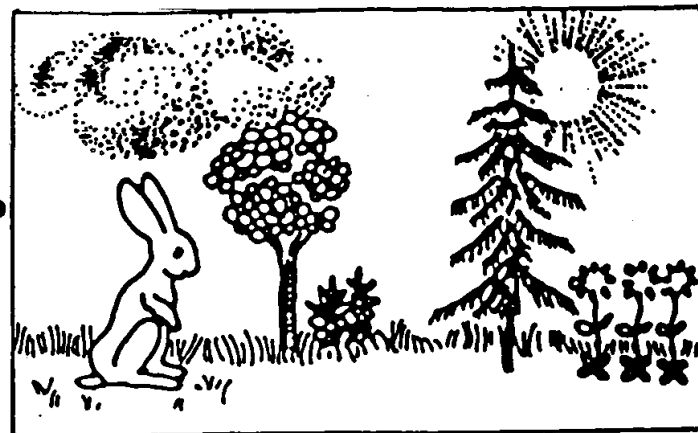
Populace

Rostlinné
společenstvo

Biocenóza

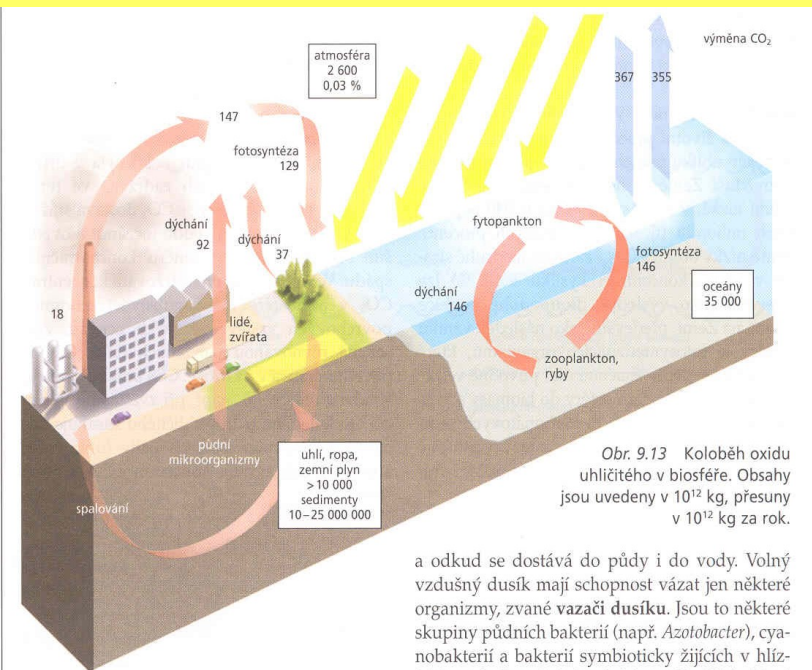
Geobiocenóza = ekosystém

Ekosystém

Vlastnosti: **Ekosystém** – strukturální a funkční celek biocenózy

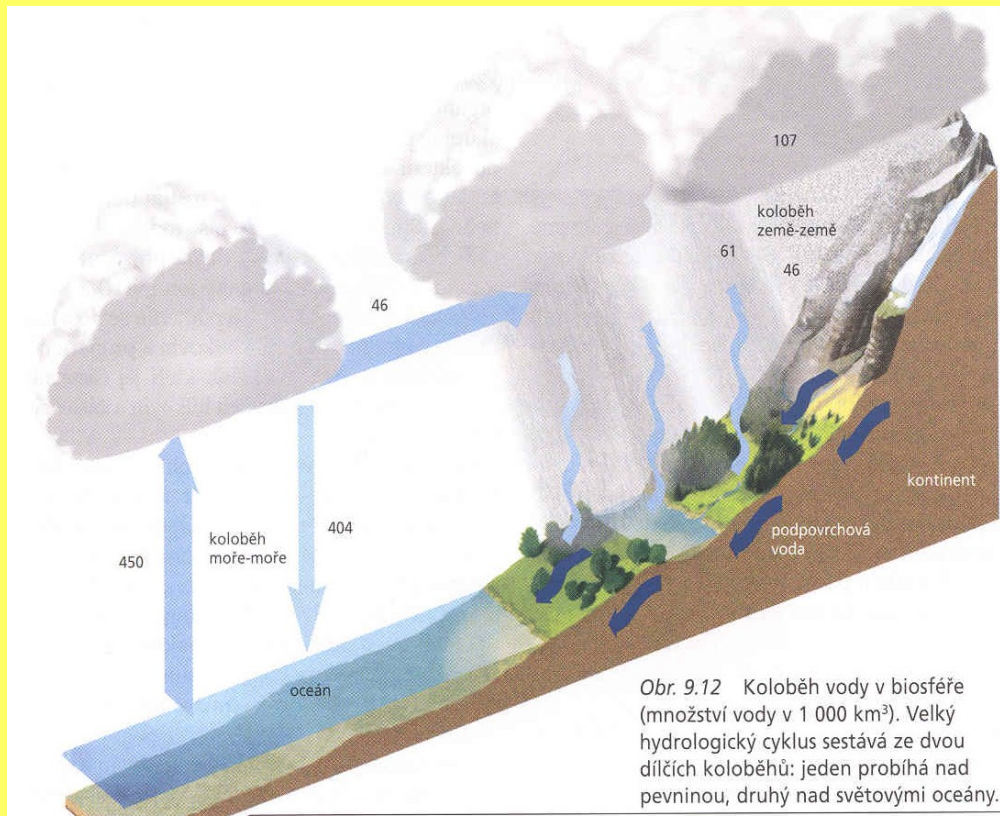
1. biotop (**stanoviště**) (soubor abiotických faktorů včetně anorganických látek)
  2. **producenti** (*produkce* organických látek z anorganických - *fotosyntéza*)
  3. **konzumenti** (příjem organických látek – *výživa* – jako zdroj energie)
  4. destruenti (**rozkladači**)(*mineralizace*: rozklad organických látek na anorganické. Opakovaná recyklizace. Přechody látek mezi ekosystémy.)
- Význam koloběhu vody pro existenci života a funkci ekosystémů vůbec.
Návaznost koloběhů základních biogenních prvků.

Koloběh látek, tok energie.

Obr. 9.13 Koloběh oxidu uhličitého v biosféře. Obsahy jsou uvedeny v 10^{12} kg, přesuny v 10^{12} kg za rok.

a odkud se dostává do půdy i do vody. Volný vzdušný dusík mají schopnost vázat jen některé organismy, zvané **vazači dusíku**. Jsou to některé skupiny půdních bakterií (např. *Azotobacter*), cyanobakterií a bakterií symbioticky žijících v hlízkách na kořenech bobovitých rostlin (*Rhizobium*)

Obr. 9.12 Koloběh vody v biosféře (množství vody v $1\ 000\ \text{km}^3$). Velký hydrologický cyklus sestává ze dvou dílčích koloběhů: jeden probíhá nad pevninou, druhý nad světovými oceány.

Potravní řetězce – síť. Biodiverzita. Stabilita ekosystému.

Mezidruhové vztahy

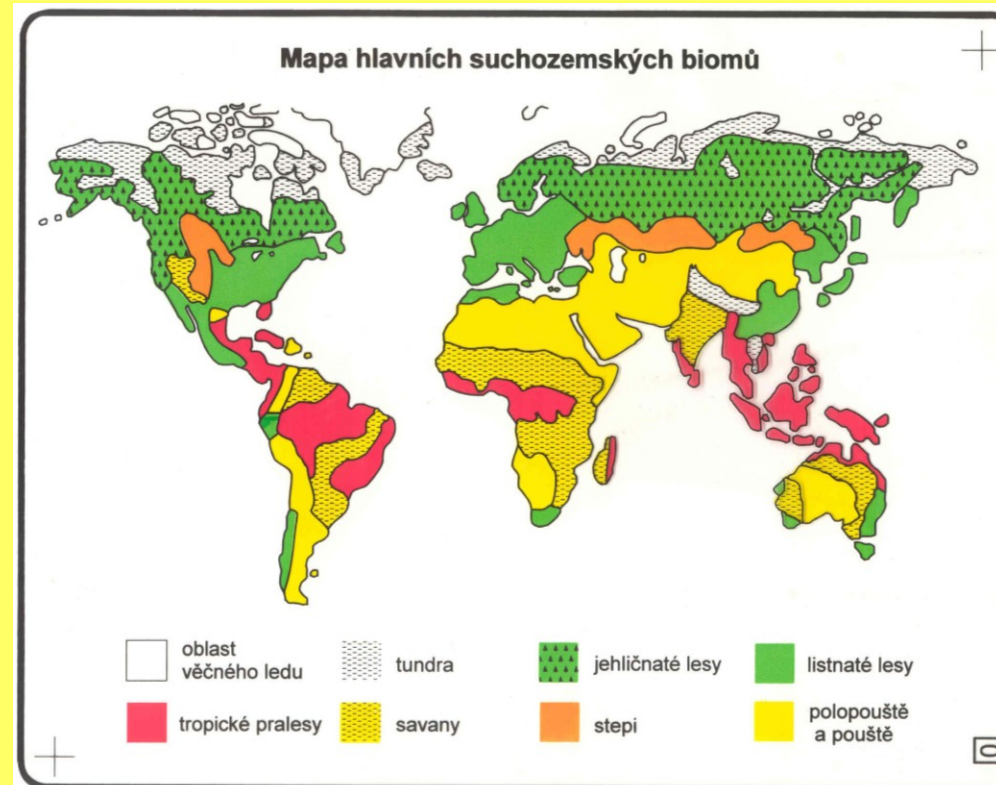
Společenstva heterotypické soubory z jednotlivých populací. Podle složitosti vazeb víceméně stálé se schopností autoregulace.

Primární (přirozené) biocenózy

Sekundární

Biomy – společenstva velkých oblastí Země s jednotnou fyziologií

Viz Klimatičtí činitelé

Populace

soubor všech jedinců téhož druhu (homotypický soubor) v určitém prostoru a čase (možnost produkce potomstva) včetně vývojových stádií.
Chápání prostoru.

Skupinové charakteristiky (atributy) populace

Velikost populace a její určování

Hustota (denzita)

Pokryvnost

Struktura populace

Prostorová struktura - **Rozptyl** (rozmístění, disperze) jedinců v prostoru.

Složení populace

1. poměr pohlaví -
  - a) primární (vajíčka)
  - b) sekundární (novorozenci)
  - c) terciární (dospělci)
2. věková struktura.
3. struktura hmotnosti.
4. sociální struktura – etologie

Vztahy uvnitř populace

Teritoriální chování (domovský okrsek) – vnitrodruhová konkurence

Dynamika populace

Množivost (natalita) – schopnost narůstat (počet nových jedinců za čas).

Úmrtnost (mortalita) - proces vymírání. Rychlost vymírání - počet uhynulých za jednotku času.

Rozptylování (migrálníta, disperze) - nejnápadnější znak živočišných populací. Přemísťování, přebíhání, rozptylování (vnitřní migrace) - pohyb v rámci prostoru populace

a) v rámci populace při hledání vhodných okrsků

b) v rámci teritorií (okrsků)

Růst populace - výslednice poměru natality a mortality s vlivy emigrace.

Natalita - většinou intervalová, mortalita - stálá.

Dynamika populace: $N_{t+1} = N_t + N_a - M_o + I_m - E_m$

Růst p.: $R = dN / N_0 \cdot dt$

Kde dN ... přírůstek jedinců, N_0 ... výchozí počet, dt ... časové období

Populační cykly

Kolísání početnosti populace: a) v průběhu jednoho roku (oscilace) -

nápadnější při sezónním rozmnožování

b) kolísání v průběhu více let (fluktuace).

Zvláštní případ - gradace (katastrofální přemnožení).

Populační strategie - modely růstu populací - r- a K- strategové (dva krajní extrémy)

Rostlinní strategové

R-strategové (ruđerální s.). Jednoleté kulturní rostliny, merlíky, lebedy, ohnice

S- strategové (stres snášejí s.). Borůvky, vřes, borovice.

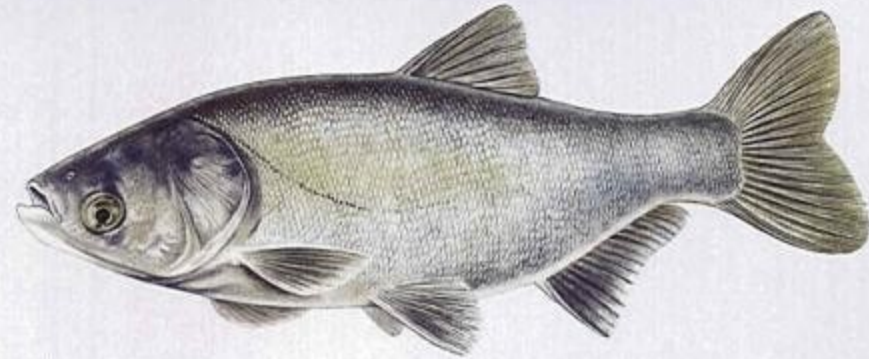
C- strategové (konkurenční strategové). Dub, buk, jasan, pýr.

Kombinace.

Introdukce může být záměrné přenesení nebo zcela neúmyslné zavlečení různých druhů rostlin a živočichů z jedné do druhé geografické oblasti, tj. mimo hranice jejich přirozeného rozšíření. **Možné narušení ekologické stability ekosystémů.**

Příklady: trnovník akát, pajasan žláznatý, bolševník velkolepý, netýkavka Royleova (žláznatá), bažant, ondatra pižmová, muflon, býložravé ryby.

Reintrodukce do míst původního výskytu (jasoň červenooký – Kotouč u Štramberku).

Mezidruhové vztahy

Typ interakce	Populace nejsou v interakci		Populace jsou v interakci		Poměr druhů	Příklady
	A	B	A	B		
Neutralismus	0	0	0	0	bez působení, nezávislí	
Protokooperace	0	0	+	+	nejvolnější kladné vztahy,	společné hnízdění, hejna <u>aliance</u>
Komezalismus	-	0	+	0	soužití prospěšné, ne nutné prospěch jednoho, hostící nedotčen vazba nezbytná pro oba – symbióza	potravní prospěch – zbytky i vyplašení kořisti → potravní parazitismus (jiné) <u>Parekie</u> – ochrana před kořistníkem <u>Epekie</u> – sídlení na jiném (epizoa, epifyty) Entekie – v tělních dutinách <u>Forézie</u> – přenos do hnízd, další vývoj Synekie – trvalé soužití ve stavbách (inkvilini, myrmeko- a termitofilie) Opylování, rozšiřování semen
Mutualismus (symbióza)	-	-	+	+		<u>Trofobióza</u> – podm. (bez pred.)x potrava Symfylie – podmínky (úkryt.)x potrava <u>Trávení celulózy prvky a kvasinkami</u> (přežvýkavci, termiti a hmyz)
Amenzalismus	0	0	0,+	-	inhibice metabolismy druhého	Allelopatické látky a fytoncidy proti komp. Toxiny sinic
Kompetice	0	0	-	-	- antibióza, allelopatie	Překrývání ekologických nik
Predace	-	0	+	-	společná nika – soutěž, konkurence	Zabíjení kořisti – vztah populačních hustot Adaptace predát., ochranná opatření kořisti
Parazitismus	-	0	+	-	kořist stykem strádá hostitel soužitím strádá	Mezihostitelé, hyperparazit., hálkotvorci Býložravci menší než živná rostlina (miny)

Potravní vztahy

Potrava autotrofů - potrava heterotrofů

Potravní zaměření.

Biofágové

(bakterio-, myceto-, fyto-/herbivoři a fytoparazité/ a zoofágové /predátoři a zooparazité/ a **saprofágové** (neko- a koprofágové).

Mikro- a makrofágie obou skupin.

Dělení podle druhu a částí rostlin i živočichů

Zvláštní formy výživy

Cecidofagie (gallivorie)

Symbiontofagie

Trofobióza

Kanibalismus

Šíře potravních nároků – steno- , euryfágové. Mono-, oligo-, poly- a pantofágní druhy.

Střídání potravy

Jepice (larvy x dospělci, štika).

Kvantitativní spotřeba potravy, nedostatek potravy

Poikilotermové x homoiotermové

Vliv potravy na živočichy

Kasty, nezbytnost reprodukce

Biosféra - globální ekosystém.

Koloběhy hlavních biogenních prvků.

Vnosy člověka.

Evropa ztrácí biodiverzitu velmi rychle

Podle Světového fondu na ochranu přírody (WWF) se dramatickým tempem **snižuje biodiverzita evropských přírodních lokalit a dochází k úbytku živočišných druhů.**

Případové studie hodnotily 19 různých druhů a osm přírodních lokalit v celé Evropě. Studie prokázaly, že podle evropských kritérií se více než 60 % druhů a lokalit nachází ve „špatném“ stavu s ohledem na kvalitu biodiverzity. Dalších 22 % nemohlo být klasifikováno kvůli nedostatku údajů.

„Toto je důkazem, že se **evropským vládám nedaří chránit přírodu** v Evropě,“ řekl Tony Long, ředitel European Policy Office WWF. „Tyto alarmující trendy můžeme zvrátit, pokud budou politici vnímat úbytek biodiverzity jako vážný problém.“

Experti EHF žádají členské státy EU, aby **řádně implementovaly směrnice** na ochranu ptáků a přírodních lokalit – základní kámen evropské environmentální legislativy. EU by měla ustanovit dostatečné množství lokalit sítě Natura 2000, starat se o ohrožené druhy a financovat opatření, která jsou nutná pro jejich přežití.

Natura 2000 je celoevropská síť chráněných oblastí. Podle zprávy bude zásadní pro ochranu biodiverzity v Evropě úspěšná a efektivní implementace lokalit sítě Natura 2000.

„EU disponuje nezbytnou legislativou na ochranu ohrožených druhů a lokalit,“ řekl Gerald Dick z globálního programu WWF na ochranu druhů. „Důležité ale je, aby dokázala zvládnout implementaci této legislativy. To znamená, že se musí starat o tyto speciální chráněné oblasti řádným způsobem. Členské státy musí připravit své národní finanční plány, aby dokázaly zvládnout tento závazek.“

Někteří ptáci z Evropy mizí, jiní přibývají. Co to vypovídá o stavu naší krajiny? Množství ještě nedávno běžných ptačích druhů v Evropě dnes razantně ubývá.

Celkově v Evropě poklesla početnost ptačích druhů typických pro **zemědělskou krajinu** mezi lety 1980 a 2003 v průměru **o 28 %**. **Úbytek lesních ptáků je méně významný** a některé druhy, zejména ty méně specializované na konkrétní typ prostředí, naopak přibývají. Vše nasvědčuje tomu, že ohrožení dosud běžných volně žijících ptáků je větší v nových členských zemích EU včetně ČR.

Jak ukazuje právě největší úbytek mezi ptáky obývajícími zemědělskou krajinu, hrozbu představuje zejména intenzifikace zemědělství..

Evropští i světoví politici se na začátku nového tisíciletí zavázali zastavit nebo alespoň zpomalit úbytek biologické rozmanitosti (biodiverzity). Termínem, kdy se má hodnotit, je rok 2010. Pro takové hodnocení je ale potřeba mít k dispozici jednoduché a přitom spolehlivé a vědecky podložené ukazatele stavu biodiverzity.

„Ve sledování rozmanitosti ptačích druhů takové ukazatele máme k dispozici v podobě indikátoru běžných druhů volně žijících ptáků v Evropě“. Cílem těchto „ptačích“ indikátorů je umožnit hodnotit dopady rozhodnutí na živou přírodu.

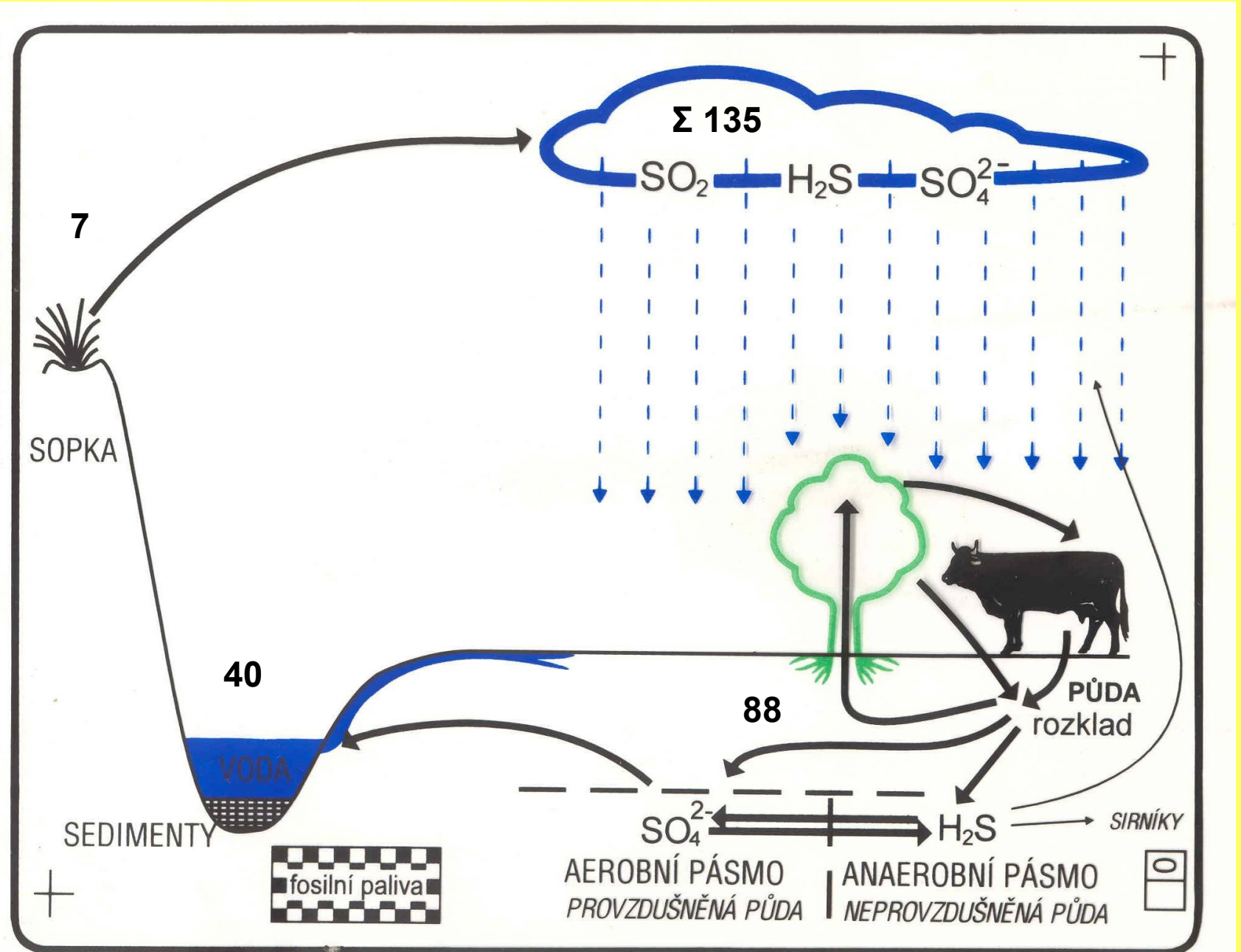
Indikátory jsou výsledkem projektu Celoevropského monitoringu běžných druhů ptáků (Pan-European Common Bird Monitoring), na kterém aktivně spolupracují ornitologové z 18 evropských zemí, další země se do projektu postupně zapojují.

Vlastní sčítání ptáků v terénu provádějí vyškolení dobrovolníci, amatérští ornitologové, jejichž výsledky jsou v každé zemi shromážděny a po zpracování se posílají České společnosti ornitologické, která program koordinuje pro celou Evropu.

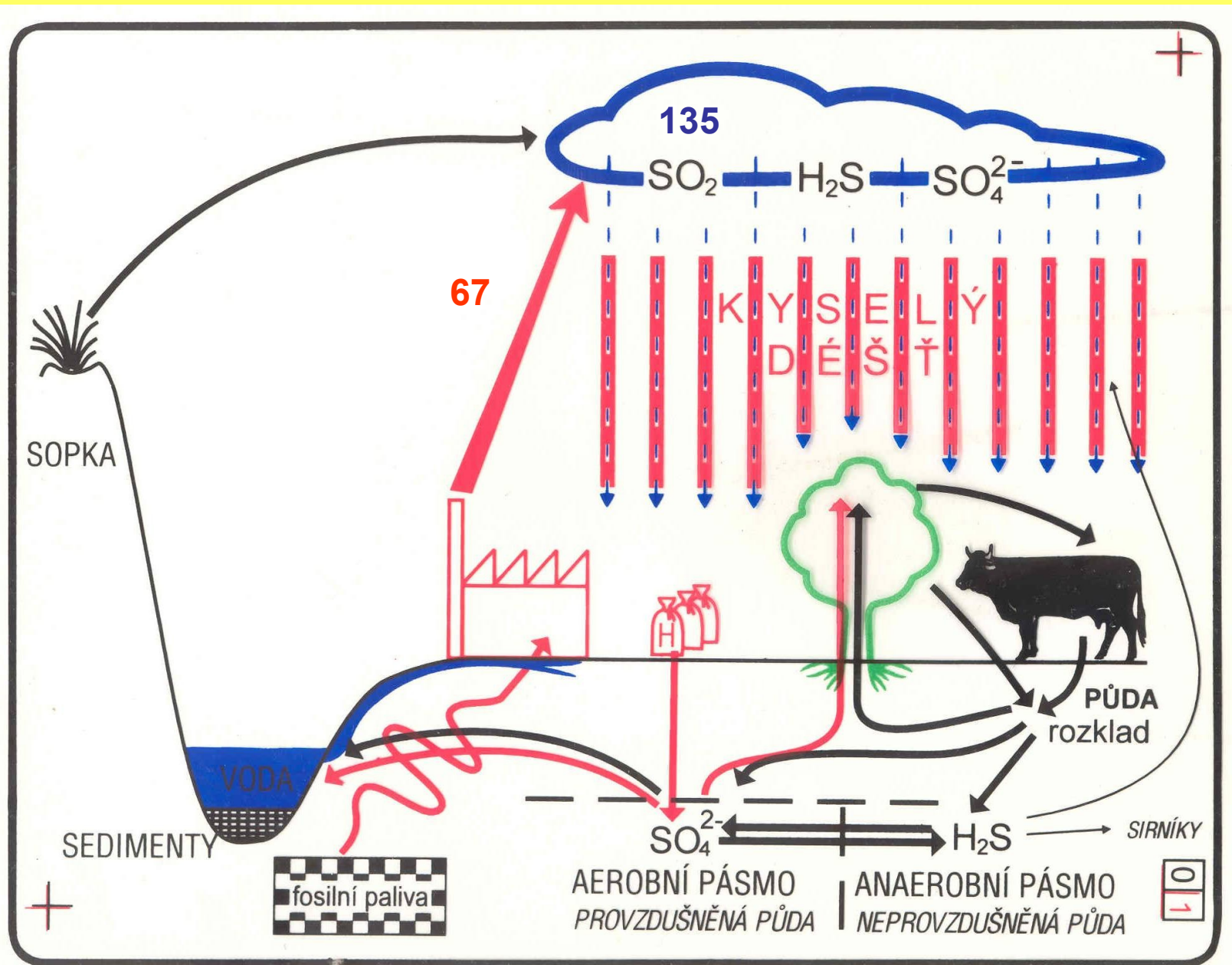
Hlavní látkové zdroje S a C (v mil. t za rok)

	Přírodní produkce	Antropogenní produkce
S: bakterie (H ₂ S) moře vulkanická činnost spalování fosil. paliv (SO ₂) technologické procesy (SO ₂)	88 40 7	60 7
C (CO₂): dýchání a vulkan. činnost spalování fosilních paliv	72.10³	14.10³

Přirozený koloběh síry (S)

Antropogenně ovlivněný koloběh síry S

Autekologie - vztah organismu a prostředí

Faktory prostředí

Faktory: abiotické	x	biotické
a) klimatické		vnitrodruhové
b) hydrické		mezidruhové(+antropogenní+tróficke)
c) edafické		

Ekologické faktory ovzduší

Hustota a nosnost vzduchu - umožňuje létání

Mimozemské záření - sluneční konstanta $1,381 \cdot 10^3 \text{ Jm}^{-2}\text{s}^{-1}$

– různá vlnová délka **záření radioaktivní <3 nm**

ultrafialové 3-400 nm

světlo 360-760 nm

infračervené /tepelné/ 760 nm - 400 μm

Světlo (48 % kosmic. záření)

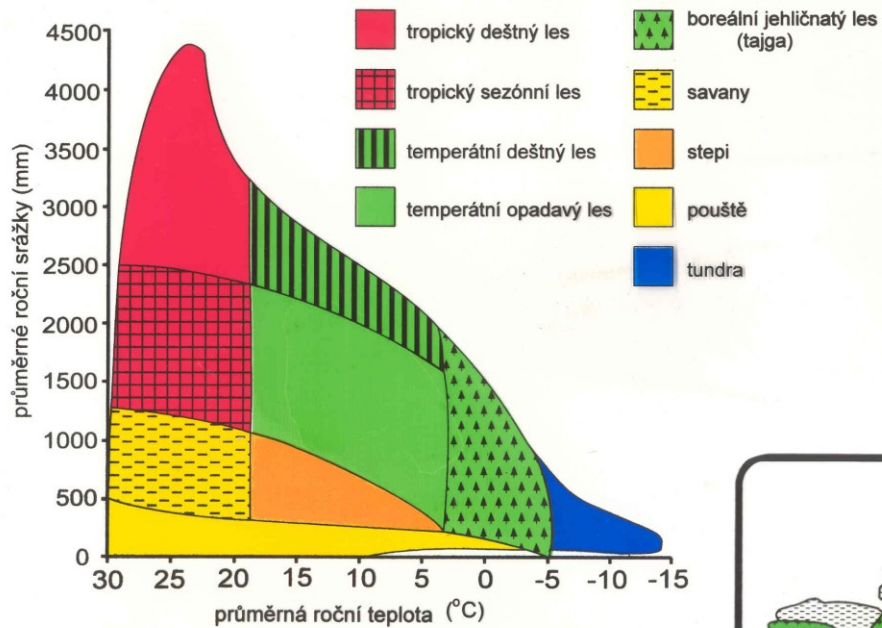
Teplo - (dtto) - adaptace na t - vliv na živočichy - poikilotermní x homioi termní.

Pohyb, potrava, velikost těla, zbarvení, klimatická pravidla.

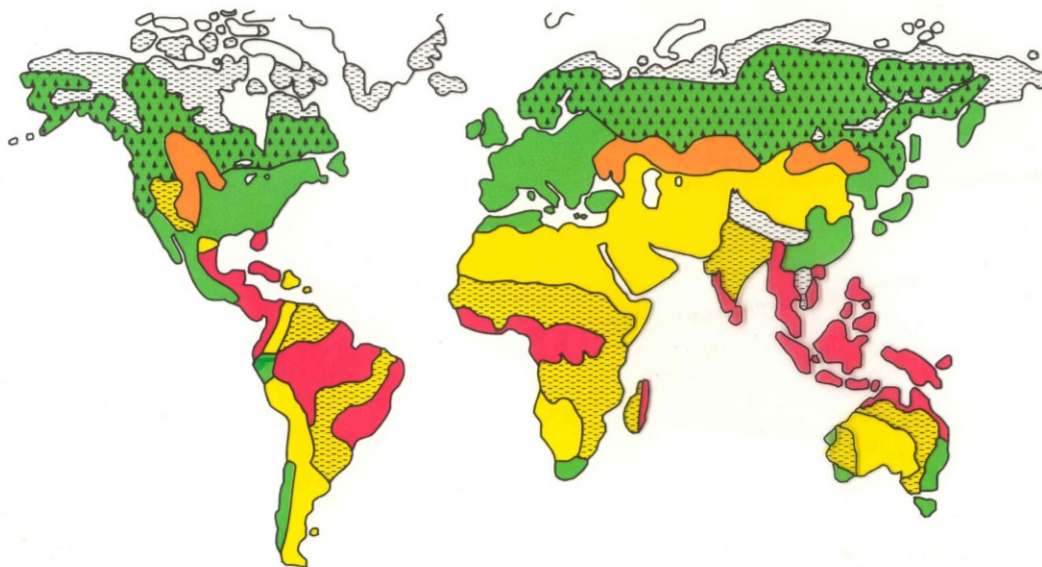
Výškový teplotní gradient => vegetační výškové stupně podle dominantní dřeviny:

1. doubravy do 500 m n.m.
2. bučiny (500-1000 m n.m.)
3. smrčiny (1000-1500 m n.m.)
4. kleče (1400-1800 m n.m.)
5. alpské pralouky (> 1800 m n.m.)

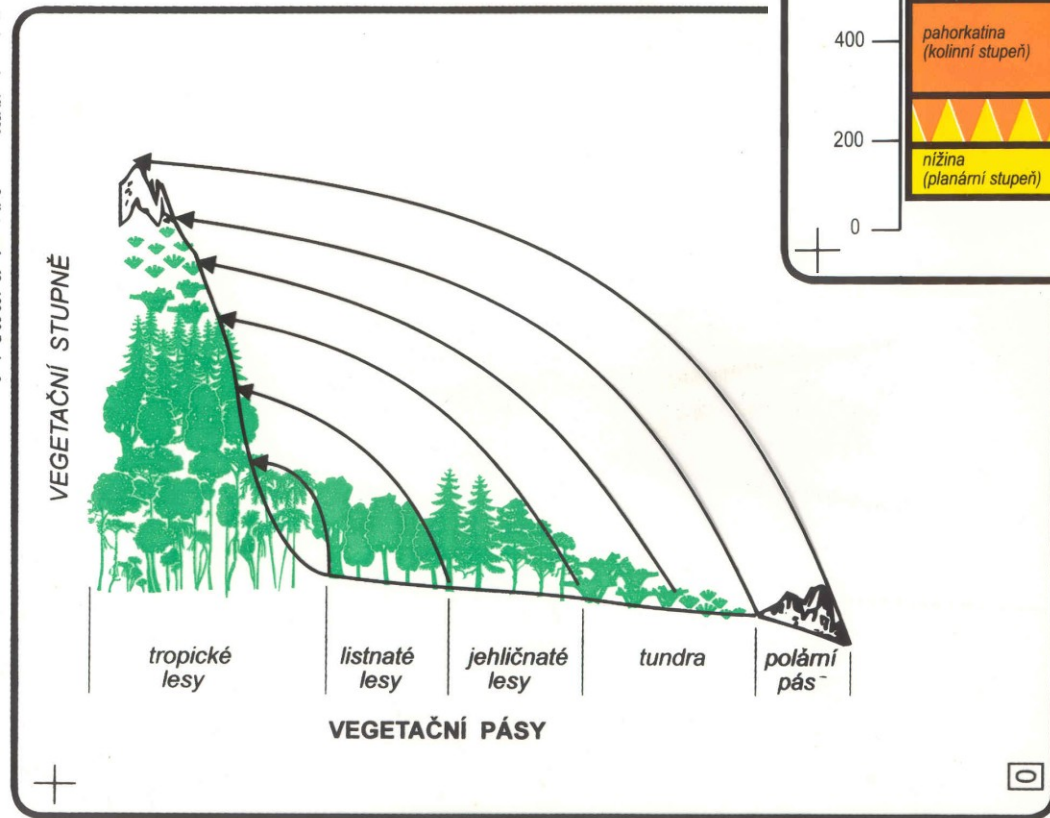
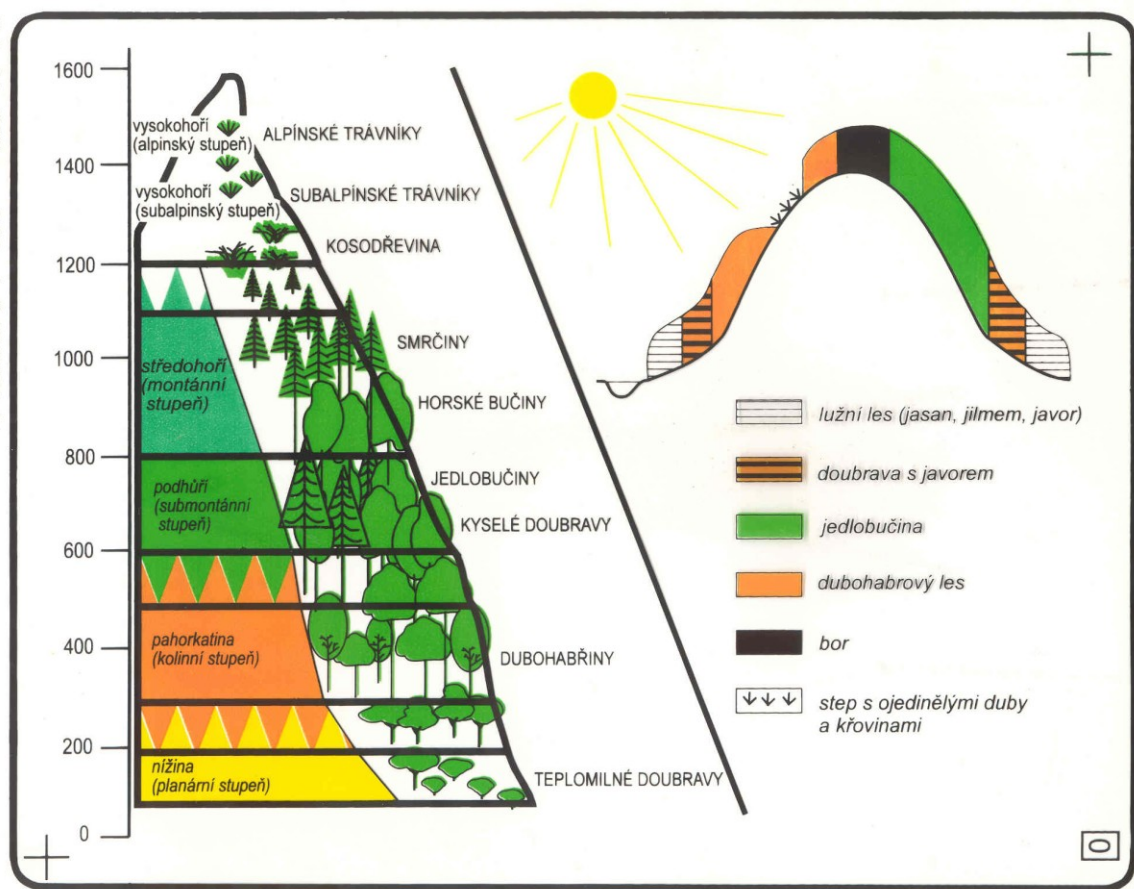
Rozšíření biotů v závislosti na teplotě a srážkách

Mapa hlavních suchozemských biotů

oblast věčného ledu	tundra	jehličnaté lesy	listnaté lesy
tropické pralesy	savany	stepi	polopouště a pouště

Složení vzduchu: N₂ 78%, O₂ 20,9%, O₃ 0,000 002-7%, CO₂ 0,03%.

- N₂ z hlediska organismů nevyužitelný

- O₂ dost i pro rostliny – mangrove, tropické deštné lesy (!)

Znečišťování atmosféry (skleníkový efekt, ozónová díra, smog).

Smog – znečišťování vzduchu koncentrované za určitých podmínek (teplotní inverze a lokalizace v kotlině). Zimní („londýnský“) a letní („losangeleský“) smog.

Ozónová díra - ozón v atmosféře má největší koncentraci ve výšce okolo 23 km. Význam vrstvy: filtrace UV (2.) záření. Freony (znečišťující I., nově i jiné) štěpí ozón, snižování koncentrace O₃ => horší filtrace - ozónová díra - nemoci z UV záření.

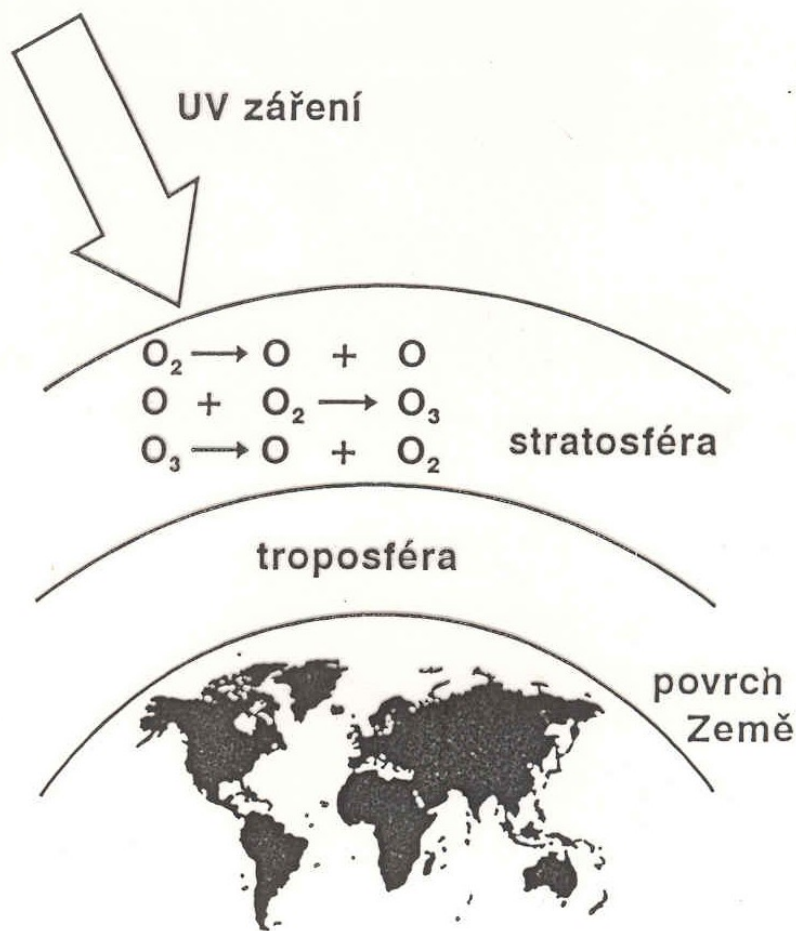
Ozonová díra nad Antarktidou se prý už dál nerozšiřuje

Ozonová díra v zemské atmosféře nad Antarktidou se už dál patrně **nerozšiřuje**. Prohlásili to významní američtí vědci, které na svých webových stránkách cituje zpravodajská stanice BBC. Díra byla objevena v roce 1986. Následně byly přijaty mezinárodní dohody o ukončení používání chemikálií, které ničí ozonovou vrstvu. BBC píše, že existují odhady, že za 60 let by se díra mohla zcela "zahojit". Dva z vědců, kteří pomohli zaktivovat svět před hrozbou vyplývající z existence této díry v 80. letech, nyní na konferenci ve Washingtonu uvedli, že **věří**, že se **situace zlepšuje**.

Současně však nestačí jen to, že se díra dále nerozšiřuje. Je třeba pracovat na tom, aby se díra začala zacelovat. Oba vědci zároveň upozornili, že globální oteplování by mohlo naopak znovu narušovat stav ozonové díry, která zabírá plochu zhruba o velikosti severoamerického kontinentu.

Podle NOAA je za jejím zlepšením zejména postupné odstraňování přípravků, jako jsou třeba freony, které se používaly ve sprejích či lednicích

V ČR zatím došlo k úplnému vyřazení spotřeby CFC (tzv. tvrdých freonů) a halonů pro veškerá běžná použití (ve sprejích, chladničkách a mrazničkách, apod.). Skončilo používání methylbromidu jak v zemědělství, tak pro ošetření zboží před přepravou. Česká republika má také vlastní halonovou banku, která z území státu cíleně stahuje nebo zdarma odebírá vyřazené hasicí přístroje obsahující halony. Množství sebraných, recyklovaných a uskladněných halonů je nyní 9 tun a stále roste.

Obr. 25. Vznik ozonového štítu Země

-CO₂ - pro rostliny relativně málo, je doplňován respirací půdních mikroorganismů, makroorganismů, spalováním.

Skleníkový efekt – přirozený jev, podmínka života.

Antropogenní oteplování - zvýšení koncentrace CO₂ až na 0,3% - vrstva vrací odražené tepelné záření od povrchu Země do kosmu (albedo) zpět na zemi => oteplování povrchu – rozpouštění polárního ledu => zvýšení hladiny oceánů => záplavy přímořských oblastí (Holandsko)
změny klimatu (aridizace a desertifikace střední Evropy)

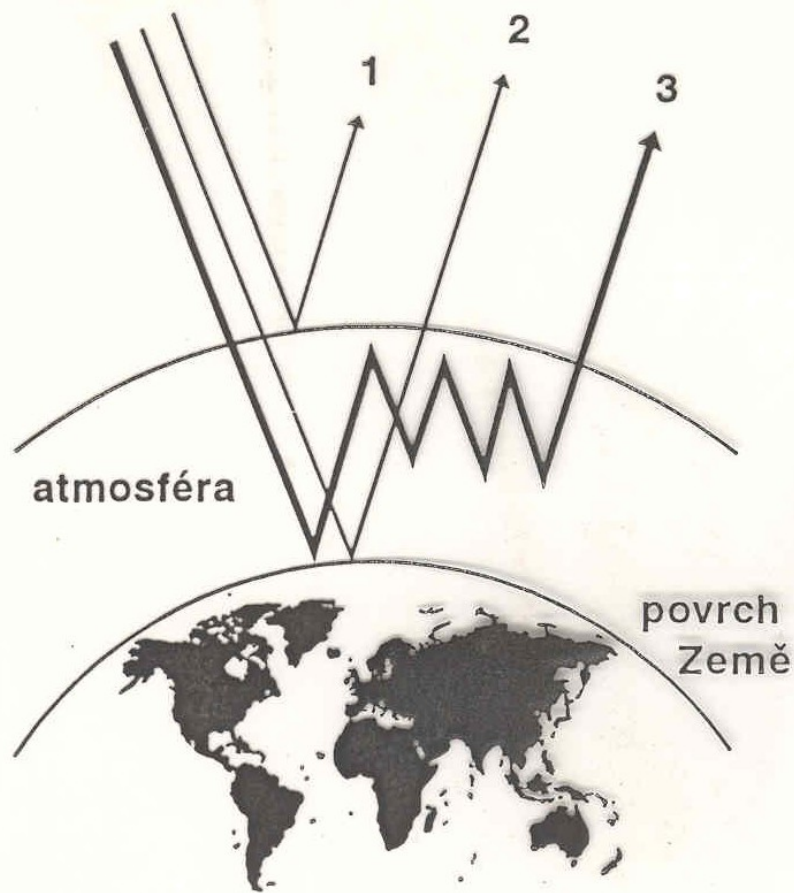
Sibiřský permafrost tvoří zmrzlá rašelina a podle odhadů zadržuje asi 70 miliard tun metanu. Tento plyn je několikrát výkonnějším, pokud jde o skleníkový efekt, než oxid uhličitý CO₂.

Z dat oteplování (zvyšování průměrné teploty) stanovili geografové a klimatologové pro rok 2080 následující závěry:

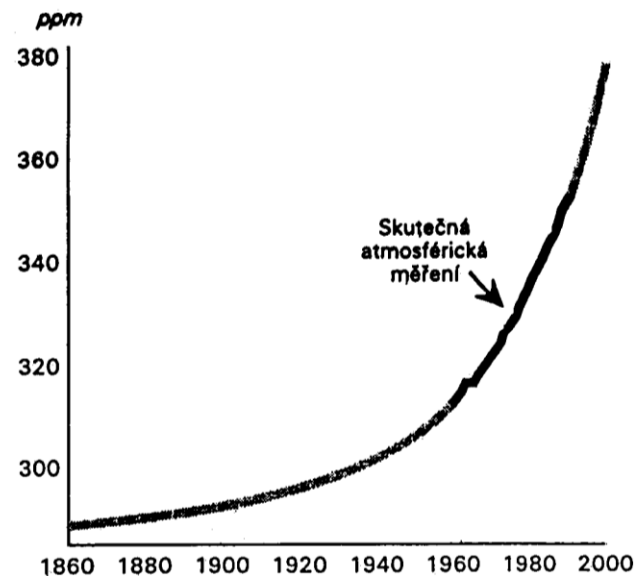
- bezsněžné Alpy – srážky pouze v podobě dešťů
- z toho resultují problémy celé jižní Evropy s pitnou vodou
- Skandinávie: největší producent citrusových plodů (!Golf. proud)

Tlak, vlhkost a proudění vzduchu

sluneční záření

Obr. 1-3 Koncentrace oxidu uhličitého v atmosféře

Koncentrace oxidu uhličitého v atmosféře vzrostla ze zhruba 290 ppm v minulém století na více než 350 ppm a ve své dráze exponenciálního růstu pokračuje. Množství oxidu uhličitého v atmosféře vzrůstá díky spalování fosilních paliv lidmi a ničení lesů. Možným důsledkem je změna globálního klimatu. (Prameny: L. Machta: T. A. Boden) (ppm - parts per million - objemová koncentrace)

Obr. 24. Skleníkový jev

1 - část slunečního záření se odráží od atmosféry a oblaků;
2 - část se odráží od vodních ploch, sněhu a ledu;
3 - část je pohlcena povrchem Země, vyzářena do atmosféry jako tepelné (infrachervené) záření a zadržena skleníkovými plyny

Zemědělství je druhým největším producentem skleníkových plynů

Podle statistického úřadu Eurostat je **zemědělství v Evropské unii po energetice druhým největším znečišťovatelem ovzduší skleníkovými plyny**. Celkově se zemědělství na produkci skleníkových plynů v EU podílí 10%. Podle údajů Eurostatu došlo v letech 1999 – 2003 ke snížení škodlivých emisí způsobovaných zemědělstvím o 6%. Hlavními zdroji znečištění jsou **metan**, který vzniká v trávicím ústrojí zemědělských zvířat, hnůj a **průmyslová hnojiva**.

V roce 2003 největším znečišťovatelem byla průmyslová hnojiva, která se na výrobě skleníkových plynů v EU podílela 48%. Největším producentem metanu a hnoje je dobytek. Ten do ovzduší dodává 84% metanu a 35% se podílí na tvorbě škodlivých látek z hnoje. Produkce skleníkových plynů v posledních letech klesá zejména z důvodu snižování počtu dobytka a omezování používání hnojiv ve většině členských států EU. V roce 1998 se v zemích dnešní Evropské unie chovalo 354 milionů kusů hospodářských zvířat. V roce 2004 to bylo necelých 327 milionů.

Problematikou zemědělství a jeho vlivu na životní prostředí se zabývali ministři zemědělství a životního prostředí na neformálním setkání 11. září 2005 v Londýně. Již delší dobu je v EU patrná snaha zavést takový způsob zemědělské výroby, který by byl ohleduplnější k životnímu prostředí. Stále více dochází k využívání biomasy. Spotřeba tohoto přírodního paliva dosáhla v roce 2003 takové výše, která energeticky odpovídá 69 milionům tun ropy. Využívání biomasy není ale ve všech zemích EU stejné. Například Velká Británie nebo Irsko tento přírodní zdroj nevyužívají téměř vůbec, naopak v Lotyšsku biomasa představuje téměř třetinu spotřeby energie

Hydrofaktory - původ života, nezbytnost stavby organismů.

Salinita - organismy mořské x sladkovodní.

Teplota (skočná vrstva) - pohyb, rozšíření

pH - kyselost vod - antropogenní zátěž oxidy síry a dusíku - pH až pod 4,5, následné změny ve stoj. vodě (tři prahy smrti limitující přežívání různě citlivých organismů)

Obsah plynů - O₂, N₂, CO₂, H₂S

ostatních látek - anorganické pevné (zákaly), anorganické rozpustné - sloučeniny N a P - dusičnany a fosforečnany (i z pracích prášků) - zvýšený přísun a vyšší teploty - **eutrofizace vod** => masový rozvoj bakterií a fytoplanktonu - řas a hlavně sinic. Negativní účinky (jedovaté). Rekreační, vodárenské vody. Po změně teplot a snížení slunečního svitu - odumírání, metabolizace detritofágy za výrazné spotřeby kyslíku - udušení ostatních živočichů, anaerobní procesy (hnití), akumulace toxických látek (botulotoxin aj.)

- organické - biologická (biochemická) spotřeba O₂ za 5 dní BSK₅ - ukazatel kvality vod (v normální vodě 2 mg/l, cukrovarnické odpadní vody - 700 mg/l, komunální odpadní vody 3000 mg/l). Procesy samočištění (hlavně u tekoucích.) U rostlin posuzujeme vodní bilanci stanoviště - kapalná, sněhová, horizontální (kondenzační) srážky. Dostupnost vody limituje přizpůsobení kořenového systému.

Adaptace rostlin na nedostatek vody, adaptace na vodní prostředí.

Stojaté a tekoucí vody (členění podle obsahu látek, teploty aj.), podzemní vody, zvláštní vodní stanoviště (rašeliniště, periodické vody, saliny)

Edafofaktory - půda.

Třífázový polydisperzní systém (pevná, kapalná, plynná) s živou a neživou složkou.

Druhy půd. Půdní typy. Význam rostlin pro tvorbu půd, humusu a opačně.

Významné faktory:

- a) edafon, klasifikace
- b) vzduch
- c) voda (vlhkost)
- d) teplota
- e) chemismus
- f) světlo (málo významné)

Závěry syn- a autekologie:

- funkce živých organismů i ekosystémů se vyvíjela v přísném vztahu k podmínkám prostředí
- změny podmínek prostředí zákonitě vyvolají změny funkcí organismů a ekosystémů

Problémy současnosti

Exponenciální růst lidské populace

Nerovnoměrnost ve spotřebě energie

Růst produkce CO₂

Vnosy cizorodých látek

Omezenost půdních zdrojů

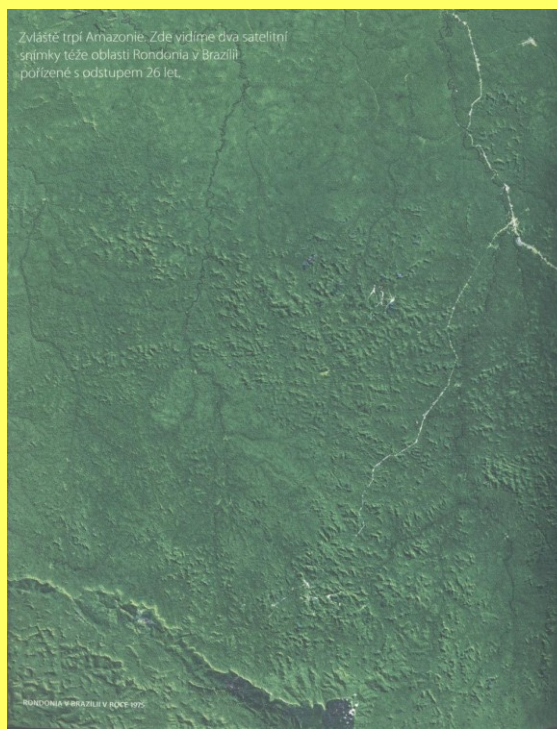
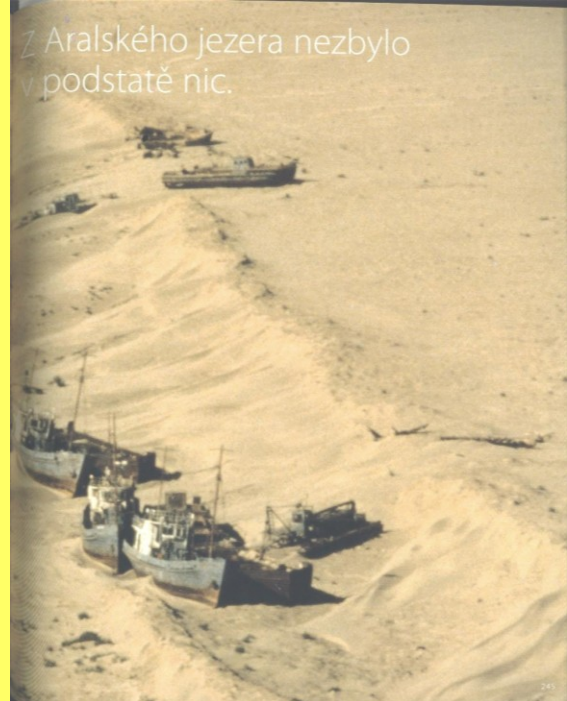
Omezenost vodních zdrojů

Hospodaření s lesy

Snižování biodiverzity

Čerpání materiálových zdrojů a produkce odpadů

Problematika TUR

Ochrana biosféry

A) Vlastní ochrana životního prostředí

B) Ochrana PP (přírody)

a) v ČR – Zákon na ochranu přírody a krajiny

- druhová a územní ochrana

- ÚSES – biocentra a biokoridory

b) v EU – Natura 2000

Sít zvláště chráněných území

- Velkoplošná zvláště chráněná území
  - Národní park
  - Chráněná krajinná oblast

  - Maloplošná zvláště chráněná území
  - Národní přírodní rezervace
  - Přírodní rezervace
  - Národní přírodní památka
  - Přírodní památka
  - Přírodní park
-
- Biosférická rezervace

Zvláště chráněná území:

Národní park - rozsáhlá území jedinečná v národním nebo mezinárodním měřítku s málo ovlivněnými ekosystémy

Chráněná krajinná oblast - rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou a významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travnatých porostů

Národní přírodní rezervace - menší území mimořádných přírodních hodnot s významnými ekosystémy jedinečnými z národního či mezinárodního hlediska vázané na přirozený reliéf

Přírodní rezervace - menší území soustředěných přírodních hodnot s ekosystémy typickými a významnými pro příslušnou geografickou oblast

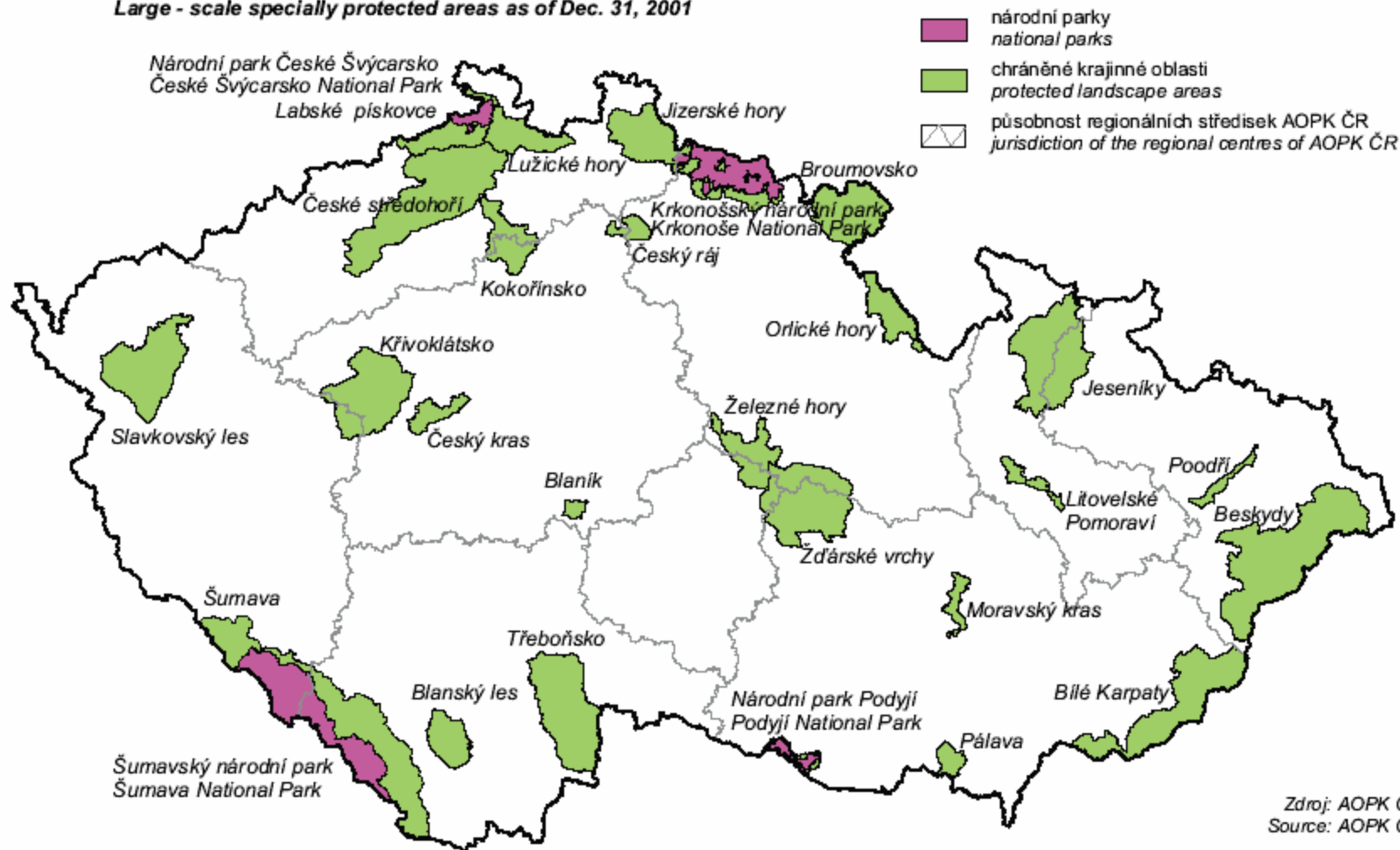
Národní přírodní památka - přírodní útvar menší rozlohy, naleziště vzácných a ohrožených druhů (nebo nerostů) ve fragmentech ekosystémů s národním nebo mezinárodním ekologickým, vědeckým, či estetickým významem (i formované člověkem)

Přírodní památka - přírodní útvar menší rozlohy, naleziště vzácných nerostů a ohrožených druhů ve fragmentech ekosystémů s regionálním významem

Přírodní park - ochrana krajinného rázu s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami

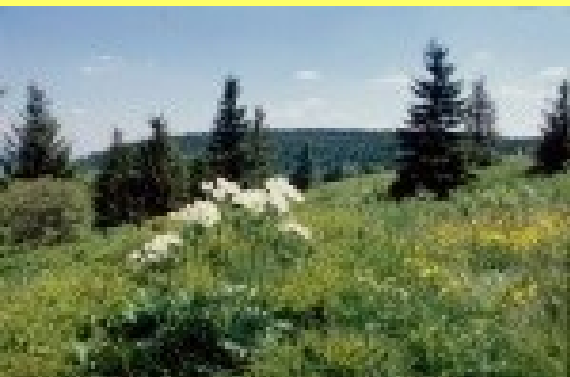
Biosférická rezervace - regiony pod patronátem UNESCO s cílem zkvalitnění způsobů ochrany - Třeboňsko, Pálava, později Krnap, Šunap s CHKO Šumava, Křivoklátsko a Bílé Karpaty

Obr. B5.1.1 Velkoplošná zvláště chráněná území k 31. 12. 2001
 Large - scale specially protected areas as of Dec. 31, 2001

NP v ČR:

- Krkonošský
- Šumava
- Podyjí
- České Švýcarsko

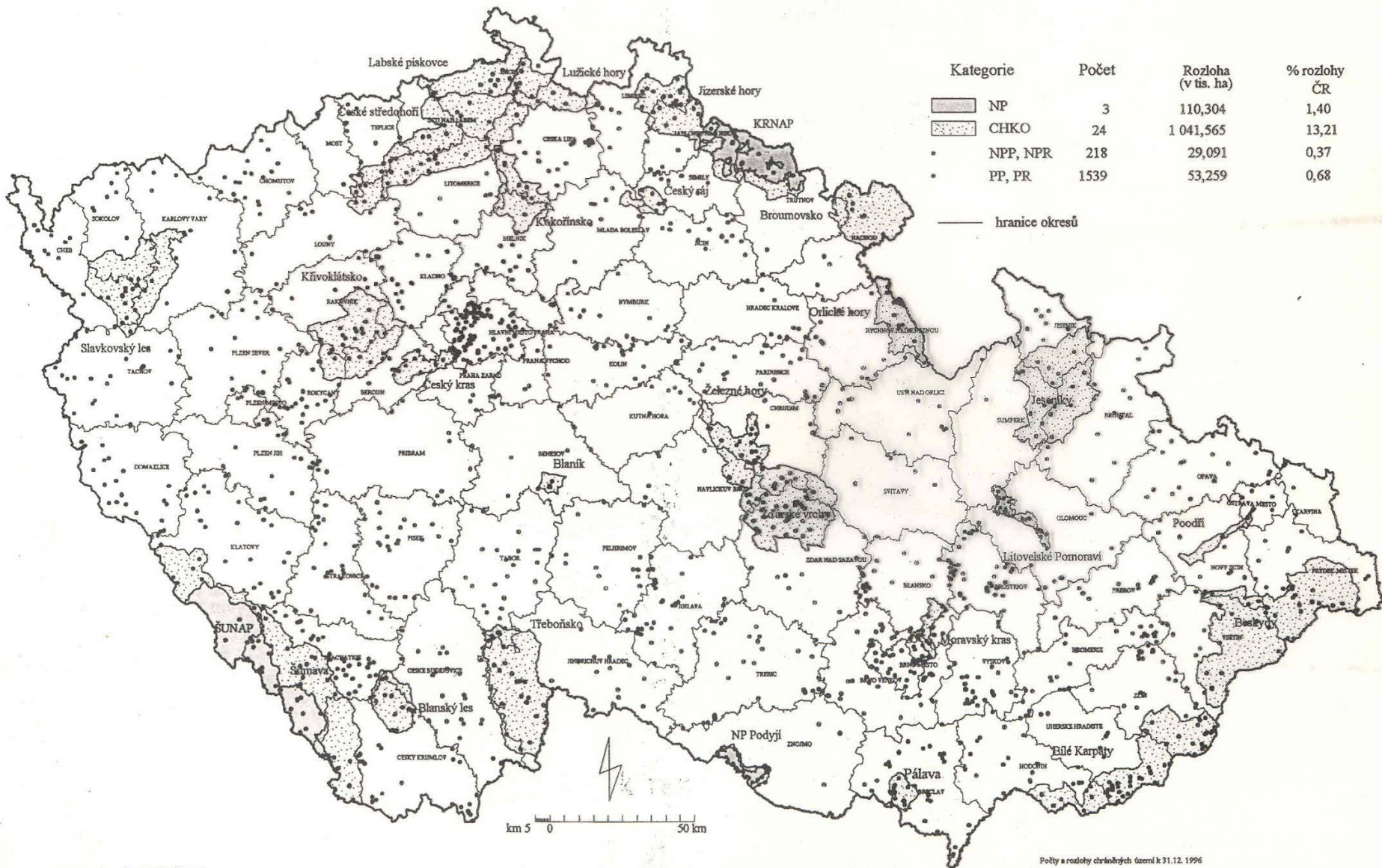

ChKO:

Beskydy	Litovelské Pomoraví
Bílé Karpaty	Lužické hory
Blaník	Moravský kras
Blanský les	Orlické hory
Broumovsko	Pálava
České Středohoří	Poodří
Český kras	Slavkovský les
Český ráj	Šumava
Jeseniky	Třeboňsko
Jizerské hory	Žďárské vrchy
Kokořínsko	Železné hory
Křivoklátsko	Nově Český les
Labské pískovce	

Chráněná území České republiky

NPR: 110

NPP: 102

PR: 750

PP: 1180

Celk.: 2142

Přehled lokalit (výběr ve vztahu k dalšímu)

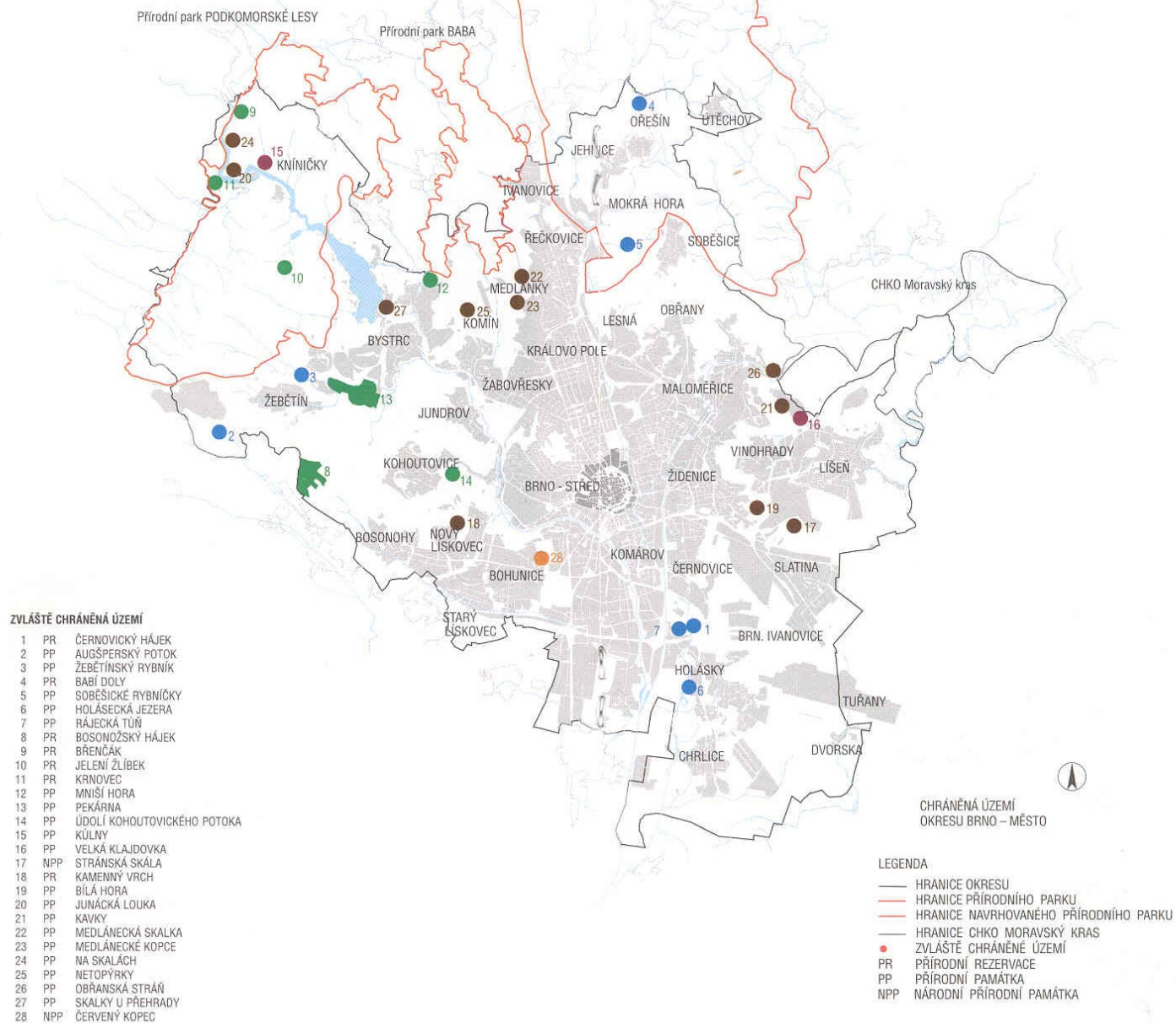
Brno (28)

Bosonožský hájek, Na Kocourkách, Nad Brněnskou přehradou,
Netopýrky

Pojihlaví (6)

Hadcové stráně v údolí Jihlavy, Biskoupský kopec, Pekárka,
Mohelenská hadcová step

Chráněná území okresu Brno–město dle biotopů

Chráněná území okresu Brno-město

Vlhké louky, olšiny, lužní lesy, potoky, tůně, jezera, rybníky

PR **Černovický hájek** – 11,7 ha – lužní les

PP **Augšperský potok** – 1,8 ha – vlhké louky, vstavače

PP **Žebětínský rybník** – 4,4 ha – trdliště obojživelníků

PR **Babí doly** – 0,8 ha – niva s rybníčky, obojživelníci

PP **Soběšické rybníčky** – 1,3 ha – dtto

PP **Holásecká jezera** – 2,2 ha – slepá ramena Svitavy, dtto

PP **Rájecká tůň** – 0,3 ha – tůň v polní krajině, dtto

Dubohabřiny, bučiny, humózní listnaté lesy

PR **Bosonožský hájek** – 46,8 ha – chráněné rostliny, houby

PR **Břenčák** – 28,1 ha – lesoskalní společenstva

PR **Jelení žlíbek** – 12 ha – bukový porost

PR **Krnovec** – 8,5 ha – suťový lipový les

PP **Mniší hora** – 25 ha – dubohabřina

PP **Pekárna** – 59,6 ha – dubohabrový les s bylinným podrostem

PP **Údolí Kohoutovického potoka** – 3,3 ha – údolní zářez

Lesostepi, teplomilné doubravy, světlé lesy

PP **Kůlny** – 10,4 ha – rozvolněná doubrava

PP **Velká Klajdovka** – 10,6 ha – lesostepní lada

Chráněná území okresu Brno-město - pokračování

Stepní lada, suché louky a pastviny

NPP **Stránská skála** – 16,6 ha – vápencové bradlo, teplomilná květena

PR **Kamenný vrch** – 13,9 ha – teplomilná stepní květena

PP **Bílá hora** - 0,7 ha – vápencový podklad s teplomilnou květenou

PP **Junácká louka** – 5 ha – luční společenstva

PP **Kavky** – 6,4 ha – lada s teplomilnou květenou

PP **Medlánecká skalka** – 0,3 ha – starý lom s teplomilnou květenou

PP **Medlánecké kopce** – 10,3 ha – lada s teplomilnou květenou

PP **Na skalách** – 0,7 ha – vápencový výchoz s teplomilnými rostlinami

PP **Netopýrky** – 1,9 ha – stepní lada

PP **Obřanská stráň** – 1,2 ha – stepní lada

PP **Skalky u přehrady** – 1,3 ha – skalnaté svahy s teplomilnou květenou

Geologicky významné lokality

NPP **Červený kopec** – 0,6 ha – čtvrtohorní profil spraší

Zvlášť chráněné organismy (* představuje chráněný celý rod)

Skupina	KO	SO	O	Celk.
Brouci	15	12*	21*****	48
Motýli	5	8	8***	21
Ost. bezobratlí	13**	2	5**	20
Bezobratlí celk.	33	22	34	89
Kruhoústí, ryby	2+4	3	10	19
Obojživelníci	7	7	4	18
Plazi	4	5	1	10
Ptáci	35	58	30	123
Savci	8	12	10	30
Obratlovci celk.	60	85	55	200
Živočichové celk.	93	107	89 	289
Rostliny cév.	246	142	92	480
Houby	27	13	6	46

Příklady **zvlášť chráněných druhů rostlin:**

Kapradorosty: cídivky (přeslička)(3), jazyk jelení, kyvor lékařský, plavuň, plavuníky (5), podmrška hadcová, sleziníky (3), vraneček – celkem 34 druhy.

Jalovec obecný nízký a tis červený z nahosemenných.

Z krytosemenných dvouděložných brambořík nachový, bříza zakrslá, dřín obecný, dřípatka horská, dub pýřitý (šípák), některé hořce, hořečky, hvozdíky, koniklece a pryskyřníky, katrán tatarský, klikva bahenní, lekníny, rosnatka okrouhlostá, stulík, třemdava bílá a některé zvonky - celkem 290 taxonů.

Z krytosemenných jednoděložných áron plamatý, bledule letní, jarní, divoké česneky (3), ďáblík bahenní, hlaváček jarní, kavyly, některé kosatce (6), ostřice (18), sítiny (6), divoké lilie, mečíky a vstavače - celkem 154 taxony.

Příklady **zvlášt' chráněných druhů živočichů:**

Bezobratlí (přibližně do 100 taxonů): perlorodka, škeble, velevrub, raci, kudlanka nábožná, mravenci (všechny druhy *Formica*), čmelák (všechny druhy), martináč hrušňový, oba druhy jasoňů a otakárků, oba druhy batolců, všechny druhy bělopásků a některé menší druhy. Číhalka pospolitá, všechny druhy rodu svižník, krajník, třináct druhů střevlíků, potápník, drabčik (chlupatý), někteří kovařící, krasci, chrobáci, chrousti, zdobenci, zlatohlávci a tesařící. Dále majky, roháč obecný, roháček, nosorožík kapucínek a páchník.

Mezi obratlovci z kruhoústých a ryb (19 druhů) mihule, mník, jelec jesen, střevle, hrouzek Kesslerův, ouklejka, kapr obecný (divoká forma - sazan), oba druhy sekavců, drsků a vranek, piskoř.

Obojživelníci - všechny druhy (17) kromě s. hnědého tj. mlok, čolci, kuňky, ropuchy, rosnička, blatnice a zbývající skokani.

Plazi - všechny druhy u nás (10), tj. želva bahenní, ještěrky, slepýš křehký, všechny čtyři druhy užovek a zmije.

Ptáci (123 druhů) - potápky, kormorán, některé volavky, oba čápi, 9 druhů našich kachen (mj. čírky), mnozí dravci, kurové (5) a sovy (8). Také drop a holub doupňák, rorýs obecný, ledňáček říční, dudek chocholatý a někteří strakapoudi. Z pěvců mj. skřivan lesní, chocholouš obecný, vlaštovka obecná, břehule říční, drozd cvrčala, kos horský, slavíci, bramborníčci, všichni ťuhýci, někteří strnadi a lindušky, žluva hajní, ořešník, kavka a krkavec.

Savci (30 druhů) - rejsek horský a bělozubka bělobřichá. Oba vrápenci a 11 druhů netopýrů. Veverka, sysel, bobr, křeček, plši. Vydra, medvěd, vlk, kočka a rys. Los.

Co je TUR - trvale udržitelný rozvoj

Předpoklad: úzké souvislosti vývoje člověka s klimatickými změnami v přírodě (*časové shody globálního ochlazení a datování nálezů předchůdců člověka, rozvoje a zániku kultur*)

Osídlování Země člověkem souvisí také s geologickými a klimatickými jevy. Stejně změny přírodního prostředí ovlivňovaly vývoj a stav lidské civilizace.

Celkový vývoj lidské společnosti s tlaky na prostředí vyvolával zpětnovazebné vztahy.

Neolitická (zemědělská) revoluce před 20 - 30 tis. lety rozvíjí pastevectví a počáteční zemědělství (*přetváří krajinu likvidací lesa, hubí zvířata. Další odlesňování – staro- až středověk – lodě, řemesla, stavebnictví – zemědělství a šíření polopouští.*

Výsledek: vznik a vývoj **primární** mozaikovitě **kulturní krajiny** (v ní ekosystémy lesní, lužní, polní a rybníční) někdy i diverzifikovanější než původní lesní krajina. Význam ekotonů. Relativně dobrá ekologická stabilita.

Ekonomická orientace zemědělství, výroby a stavebnictví vyvolaly někde nedostatek dřeva.

Průmyslová revoluce (podmíněná fosilními palivy) přináší kvalitativní i kvantitativní další vlivy – vědu a techniku, sociální změny s jiným životním stylem.

Výsledek: nárůsty spotřeb energie, průmyslové i zemědělské produkce, odpady atd. modelují **sekundární kulturní krajinu** s nízkou biologickou diverzitou.

Smrková monokulturizace nesla pro krajinu horší důsledky než těžební průmysl.

Pokračující rozvoj vědy a techniky, urbanizace. Výsledky chemie a chemického průmyslu do praktické sféry života (hnojiva, pesticidy, umělá vlákna, plasty) – kromě výhod zanedbávané vedlejší vlivy (vnos cizorodých látek do prostředí, potravních řetězců), jejich hromadění, případně silné negativní působení. Růst spalování fosilních paliv (včetně nekvalitních), další vnosi cizorodých látek do atmosféry, vlivy na půdu, vodu, znečišťování vod. Intenzita dějů přesahuje lokální charakter, mění se na globální působení.

Exponenciální růsty spotřeby, produkce odpadů.

Nerovnoměrnost růstu (vyspělé x rozvojové země):

vyspělé země s prudkým růstem ekonomické aktivity a následně znečištěním,
rozvojové země s léčebnou prevencí a hlavně snížením porodní a dětské mortality, vyšší produkcí potravin (zelená revoluce s novými odrůdami) a zachováním natality zvyšují počet obyvatel exponenciálně (populační exploze). Noví obyvatelé zatěžují ještě více přírodní zdroje – v důsledku osobních, sociálních i klimatických katastrof zesilují negativní vlivy na životní prostředí.

Problémy současnosti

Exponenciální růst lidské populace

S růstem populace rostou i požadavky na prostředí.

Nerovnoměrnost ve spotřebě energie

Bohaté země dále bohatnou a chudé chudnou. Obnovitelné energetické zdroje. Lokálnost x globálnost.

Výsledek: lidské tragédie s nekoordinovanou devastací životního prostředí
pokroky v produkci potravin nestačí ani k nasycení rostoucí populace, to vede k dalšímu šíření polí na úkor lesa. Následuje vysoušení půdy, šíření pouští
Zásadní podmínka ekonomického rozvoje: **stabilizace populace**. Snížení porodnosti závisí na zvýšení životní úrovně, rozvoji vzdělanosti a zaměstnanosti žen. Proto je řešení enviproblémů spjato s ekonomickým a sociálním rozvojem.

Růst produkce CO₂

Z fosilních paliv i nyní 88 % energie. Neobnovitelné zdroje s produkcí CO₂.

Exponenciální typ křivky růstu obsahu CO₂. Následky.

Otázka sloučenin síry, dusíku a dalších

Obnovitelné energetické zdroje. Lokálnost x globálnost.

Vnosy cizorodých látek

Freony, PCB

Omezenost půdních zdrojů

2 – 4 mld. ha, nyní již 1,5 mld. ha. Další rozšiřování nežádoucí (odlesňování, eroze).

Omezenost vodních zdrojů

Zvláštnosti hydrického cyklu.

Problematika znečišťování vody

(bodové řešitelné, plošné ne /eutrofizace vod/).

Znečišťování moří a oceánů.

Snižování biodiverzity.

Globální vodní stres

Prognóza: rok 2025 – až 2/3 obyvatel pod až vysokým g.v.s.

Nízký g.v.s. – odebíráno < 10 % disponibil. vody
mírný – 10-20, mírně vysoký 20-40, vysoký >40

ČR 2001: 10,8 % dispon. m. (odtokové vody)

Hospodaření s lesy

Zdroj dřeva, spotřeba roste Redukce tropického deštného lesa (ve prospěch půdy) – zmenšování rozlohy lesa.

Význam mimoprodukčních funkcí lesa (*důležitost pro ovzduší, vodu, ochranu půdy, pro organismy, sociální život člověka aj.*).

Drancování Amazonie má rekordní tempo

Plíce planety se mění v překližku

* Vloni zničeno 26,1 tisíce km² pralesa (80 % ilegální těžbou).

* Selektivní těžba odebere jen 10 až 40 % stromů, ale poškodí 14 až 50 %.

* Až 70 procent z vytěžené dřevní hmoty končí jako odpad.

* Za desetiletí 1995-2004 vytěženo 589 tisíc km² pralesa (rozloha Francie).

* Celkem odlesněno, poškozeno a osídleno 47 % původní Amazonie

Snižování biodiverzity

na různé úrovni. Základní globální problém.

Všechna nová zjištění potvrzují dřívější údaje Evropské agentury pro životní prostředí o **úbytku biodiverzity** – ohroženo je **52 % sladkovodních ryb, 42 % savců a 45 % motýlů a plazů**. Populace motýlů a ptačích druhů z nejrůznějších typů evropských přírodních lokalit se snížily o 2 až 37 % během uplynulých 30 let.

Podle expertů EHF je hlavní příčinou těchto trendů **přímý lidský vliv (používání pesticidů nebo hnojiv, urbanizace, znečištění půdy, meliorace, změny kultivační praxe, rozvoj a infrastruktura, zemědělství a lesnictví a další)**

Kolik má Země vody? Na padesát let

Zásoby vody na Zemi užíví populaci dalších padesát let, tvrdí experti. Jejím nedostatkem už dnes trpí každý třetí člověk. Výhled do budoucnosti není v žádném případě optimistický. Se stále rostoucí populací planety - do roku 2050 zde má žít o dvě až tři miliardy lidí více - nastal nejvyšší čas naučit se s vodou zacházet.

Každý třetí trpí nedostatkem vody

Například Austrálie, jižní Čína a Indie jsou jasnými příklady zemí, které trpí v důsledku loňského sucha. V jiných zemích zase způsobuje nedostatek vody zemědělská výroba, která může v krajních případech vyústit až v ekologickou katastrofu, což je například případ Aralského moře, které pomalu mizí z mapy světa. Kvůli extenzivnímu zemědělství čelí nedostatku vody také Austrálie. Naopak Egypt musí ze stejného důvodu více než polovinu všech potravin dovážet.

K vyprodukování jídla o hodnotě jedné kalorie je třeba jednoho litru. Kilogram obilí dostaneme po užití 4000 litrů vody a stejnou hmotnost masa po 10000 litrech. V zemědělství se spotřebovává celých 78 procent vody, v průmyslu jen osmnáct procent. Člověk sám pak užije osm procent vody.

Světovým problémem číslo jedna tak není užití, ale právě dodávka. Z osmadvadesáti procent je nedostatek vody důsledkem lidského chování, pouze ve dvou procentech za tím stojí příroda. "Lidé musí s méně udělat více, což znamená, že při stejném množství vody musíme být schopni vypěstovat víc obilí," dodal Rijsberman. "

SVĚTOVÝ DEN VODY

22. březen

22. březen je od roku 1993 vyhlášen z rozhodnutí OSN Světovým dnem vody. Hlavním smyslem je připomenout lidstvu význam vody a nutnost ochrany vodních zdrojů.

EVROPSKÁ VODNÍ CHARTA

vyhlášená 6. května 1968 ve Strasbourgu

- I. Bez vody není života. Voda je drahocenná a pro člověka ničím nenahraditelná surovina.
- II. Zásoby sladké vody nejsou nevyčerpatelné. Je proto nezbytné tyto udržovat, chránit a podle možností rozhojňovat.
- III. Znečišťování vody způsobuje škody člověku a ostatním živým organismům, závislým na vodě.
- IV. Jakost vody musí odpovídat požadavkům pro různé způsoby jejího využití, zejména musí odpovídat normám lidského zdraví.
- V. Po vrácení použité vody do zdroje nesmí tato zabránit dalšímu jeho použití pro veřejné i soukromé účely.
- VI. Pro zachování vodních zdrojů má zásadní význam rostlinstvo, především les.
- VII. Vodní zdroje musí být zachovány.
- VIII. Příslušné orgány musí plánovat účelné hospodaření s vodními zdroji.
- IX. Ochrana vody vyžaduje zintenzivnění vědeckého výzkumu, výchovu odborníků a informování veřejnosti.
- X. Voda je veřejným majetkem, jehož hodnota musí být všemi uznávána. Povinností každého je užívat vodu účelně a ekonomicky.
- XI. Hospodaření s vodními zdroji by se mělo provádět v rámci přirozených povodí a ne v rámci politických a správních hranic.
- XII. Voda nezná hranic, jako společný zdroj vyžaduje mezinárodní spolupráci.

Čerpání materiálových zdrojů a produkce odpadů

Lokální problém celosvětového rozsahu.

Problematika vnosů (zdrojů), spotřeby a výnosů (odpadů) (rozvinutí x rozvoje)

Obtížnost získávání – další energetické vklady s negativy (dalšími odpady).

Tuna odpadu u spotřebitele je podmíněna asi 5 t odpadu při výrobě a 20 t odpadu při dobývání suroviny. Produkce odpadů v domácnosti je 0,8 kg na osobu denně (ČR 2 mil. t komunálních odpadů ročně, výrobní odpady 7 mil. t).

Toxické odpady.

Snižování spotřeby materiálů, energetické náročnosti, omezení vzniku odpadů jak ve výrobě tak i ve spotřebě (*zvyšování životnosti výrobků, miniaturizace výrobků, moderní technické možnosti, napodobování přírody*).

Recyklace odpadů s tříděním

Návrhy řešení:

-stabilizace populace

-stabilizace spotřeby a odpadů

-stabilizace životního stylu včetně vztahu k přírodním zdrojům

Vlastní situační vývoj

60.-70. léta - lokální rozpory prostředí a zdravotní stav občanů
D. a D. Meadows, J. Randers: Meze růstu (1972)

1972: 1. světová konference OSN o životním prostředí ve Stockholmu
80. léta – **myšlenka trvale udržitelného rozvoje**

1992: **summit Země** Konference Spojených národů o životním prostředí a rozvoji – Rio de Janeiro – 178 států

Úmluva o změně klimatu

Úmluva o ochraně biologické různorodosti

Deklarace z Ria

Zásady obhospodařování lesů – kompromis mezi ochranou a využíváním

Agenda 21 – akční plán cesty k udržitelnosti rozvoje. 40 kapitol ve 4 částech – rozpracování do podmínek států, regionů, obcí

Září 2002: konference OSN „**Světový summit o udržitelném rozvoji**“ – Johannesburg – potvrzení Ria – orientace na lidské zdroje

Ochrana biosféry

A) Vlastní ochrana životního prostředí

Reliéf, půda

Atmosféra

Vodní zdroje

Lesy

Vegetace a fauna

Urbanizované oblasti (včetně průmyslových)

Ekonomické problémy péče

Optimalizace

B) Ochrana PP (přírody)

Zákonné normy

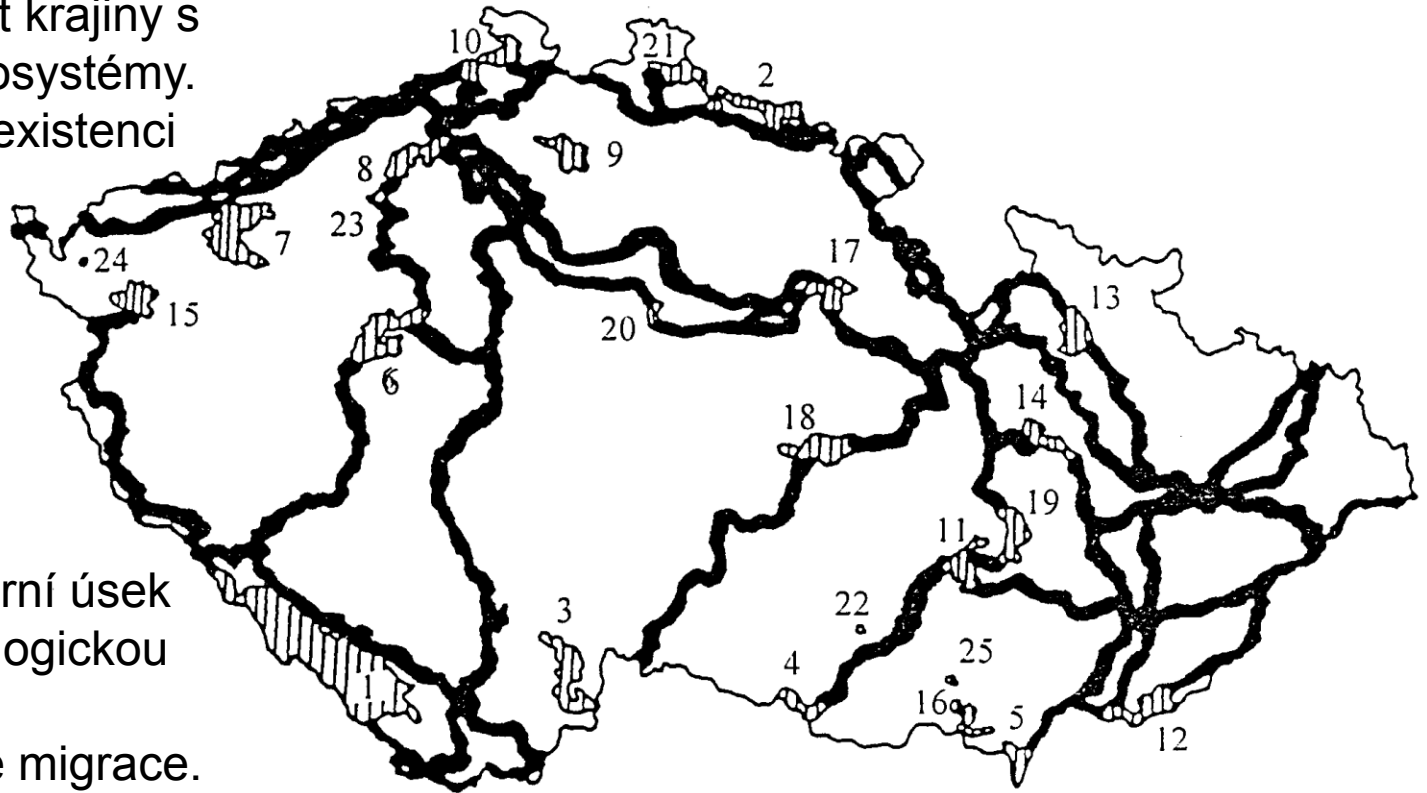
Ochrana přírody a krajiny (Zákon ČNR č. 114/1992)

- **Účel zákona:** udržení a obnova přírodní rovnováhy v krajině, ochrana rozmanitosti života a přírodních hodnot, šetrné hospodaření s přírodním zdroji (§ 1)
- Vymezená péče státu o volně žijící organismy, jejich společenstva, nerosty, horniny, geologické celky, ekosystémy a krajinu vůbec (§ 2)
- zajišťuje se: - **ochranou a tvorbou ÚSES**
  - **obecnou ochranou volně žijících organismů a zvláštní ochranou vzácných či ohrožených druhů**
  - ochranou vybraných nalezišť nerostů a geologických jevů
  - **ochranou dřevin mimo les**
  - **tvorbou sítě zvláště chráněných území**
  - účastí na ochraně půdního fondu, ovlivňováním územního plánování, vodního hospodaření
  - **obnovou přírodně hodnotných ekosystémů**
- Všechny druhy rostlin a živočichů jsou chráněny před zničením a poškozováním, ohrožené nebo vzácné druhy jsou chráněny zvlášť (§ 5)

Co je ÚSES?

Biocentrum – část krajiny s ekol. stabilními ekosystémy. Umožňuje trvalou existenci organismů.

Biokoridor – lineární úsek krajiny s vyšší ekologickou bohatostí. Spojuje biocentra, zajišťuje migrace.

Obr. 87 Biocentra (šrafovaně) a biokoridory (černě) evropského významu; 1 – Šumava, 2 – Krkonoše, 3 – Třeboňsko, 4 – Podují, 5 – Soutok, 6 – Křivoklátsko, 7 – Doupovské hory, 8 – České středohoří a průlom Labe, 9 – Polomené hory, 10 – Labské pískovce, 11 – Moravský kras, 12 – Javorina-Čertoryje, 13 – Hrubý Jeseník, 14 – Litovelské pomoraví, 15 – Slavkovský les, 16 – Pálava, 17 – Poorlicko, 18 – Žďárské vrchy, 19 – Draňsko, 20 – Polabský luh, 21 – Jizerské hory, 22 – Mohelno, 23 – Oblík-Raná, 24 – Soos, 25 – Pouzdřanské kopce. Podle Bínové a Culka

Geographic: Biokoridory opravdu pomáhají zachovat biodiverzitu

Vědci zjistili, že biokoridory skutečně přispívají k záchraně biodiverzity. Až dosud totiž důkaz o tom, že teorie sítě biocenter a biokoridorů (pozn. v České republice známá pod názvem ÚSES - Územní systém ekologické stability) funguje v praxi, chyběl. Biokoridory jsou úzké pruhy krajiny, které vzájemně propojují biocentra - izolované lokality, kde žijí původní rostlinná a živočišná společenstva (například přírodní rezervace).

Tým vědců pod vedením Ellen Damschenové, ekoložky z [Kalifornské univerzity](#), proto provedl experiment. Před pěti lety rozčlenil pás jehličnatého lesa v Jižní Karolíně do šesti ploch o rozloze 500 metrů čtverečných a teď zjistil, že na plochách, které byly úzkými koridory propojeny s jinými plochami, bylo o dvacet procent více rostlinných druhů než na plochách izolovaných. "Koridory měly pozitivní dopad na diverzitu druhů," Podle Ellen Damschenové byla teorie sítě biocenter a biokoridorů populární především v šedesátých a sedmdesátých letech minulého století. Ve Spojených státech a v Kanadě pracuje nyní asi 800 organizací na vytvoření sítě biokoridorů, která by propojila Yellowstonský národní park a Yukon. V Indii pak existuje šedesát kilometrů dlouhý a deset kilometrů široký koridor propojující významné lokality, kde žijí tygři, dodává National Geographic. Nyní však vědci oznámili: "Zjistili jsme, že biokoridory nejsou jenom "ochranářské paradigma". Naopak jsou praktickým nástrojem pro ochranu biodiverzity." Koridory pomáhají i rostlinám tím, že zlepšují roznášení semen a pylu a také mění konkurenční podmínky rostlin.

NATURA 2000

www.natura2000.cz

Soustava lokalit chránící nejvíce ohrožené druhy rostlin, živočichů a přírodní stanoviště na území EU, tedy i ČR (sjednocení předpisů)

Cíle Naturey 2000:

- ochrana biologické rozmanitosti prostřednictvím zachování nejhodnotnějších přírodních lokalit**
- ochrana ohrožených druhů rostlin, živočichů a přírodních stanovišť**
- zachování popř. zlepšení stavu ...**
- sladění zájmů ochrany přírody s šetrným hospodařením**
- začlenění přírodních lokalit země (ČR) do celoevropského dědictví**

Tvorba soustavy Natura 2000

- mapování přírodních stanovišť a výskytu druhů
- administrace s vlastníky
- národní seznam s následným vyhlášením

Zájmové skupiny:

živočichové:	105 druhů, z toho
ptáci:	67 druhů
rostliny a mechorosty:	40 druhů
přírodní stanoviště	58 typů

Navrhované ptačí oblasti v ČR (37 oblastí)

Novela zákona o ochraně přírody a krajiny (v podobě samostatného [zákona č.218/2004 Sb.](#))

[Beskydy](#), [Bohdanečský rybník](#), [Boletice](#), [Broumovsko](#), [Bzenecká Doubrava - Strážnické Pomoraví](#), [Českobudějovické rybníky](#), [Českolipsko - Dokeské pískovce a mokřady](#), [Dehtář](#), [Doupovské hory](#), [Heřmanský stav - Odra - Poolzí](#), [Hlubocké obory](#), [Horní Vsacko](#), [Hostýnské vrchy](#), [Hovoransko - Čejkovicko](#), [Jaroslavické rybníky](#), [Jeseníky](#), [Jizerské hory](#), [Komárov](#), [Králický Sněžník](#), [Křivoklátsko](#), [Krkonoše](#), [Labské pískovce](#), [Lednické rybníky](#), [Libavá](#), [Litovelské Pomoraví](#), [Novodomské rašeliniště - Kovářská](#), [Novohradské hory](#), [Orlické Záhoří](#), [Pálava](#), [Podyjí](#), [Poodří](#), [Řežabinec](#), [Rožďalovické rybníky](#), [Soutok - Tvrdonicko](#), [Střední nádrž Vodního Díla Nové Mlýny](#), [Šumava](#), [Třeboňsko](#), [Údolí Otavy a Vltavy](#), [Vodní nádrž Nechanice](#), [Východní Krušné hory](#), [Žehuňský rybník a Žehuňská obora](#)

Ptačí oblast: Střední nádrž Vodního Díla Nové Mlýny

(CZ0621030) 1.047,17 ha

Popis:

Střední nádrž vodního díla Nové Mlýny leží na soutoku tří jihomoravských řek: Dyje, Svratky a Jihlavy. Přestože stavbou nádrže došlo k nenávratnému zničení rozsáhlých lužních biotopů, lokalita se postupně stala cenným územím pro hnízdění, tah a zimování některých druhů ptáků v ČR.

Střední nádrž VDNM je nejvýznamnějším hnízdištěm rybáka obecného (*Sterna hirundo*), **zrzohlávky rudozobé** (*Netta rufina*) a **racka chechtavého** (*Larus ridibundus*) v ČR, zároveň i jediným pravidelným hnízdištěm pro **racka černohlavého** (*Larus melanocephalus*), **racka bělohlavého** (*Larus cachinnans*) a **racka bouřního** (*Larus canus*) v ČR. Ještě donedávna představovala i největší hnízdiště pro **husu velkou** (*Anser anser* - do r. 1995), a v první polovině 80. let také jediné hnízdiště kormorána velkého (*Phalacrocorax carbo*) v ČR. Početně zde hnízdí také běžnější druhy našich kachen.

Je třeba také zdůraznit význam lokality jakožto tahové zastávky a zimoviště vodních ptáků. Tato nádrž představuje největší pravidelné zimoviště **morčáka bílého** (*Mergus albellus*), **husy polní** (*Anser fabalis*), **husy běločelé** (*Anser albifrons*) a **orla mořského** (*Haliaeetus albicilla*) v ČR. Početnost obou druhů severských husí i orla mořského dosahuje evropského významu.

Druhy, jež jsou hlavním předmětem ochrany

Druh	Počet párů	Poznámka
Husa běločelá	2 000 - 25 000	(počet jedinců)
Husa polní	1 000 - 5 500	“
Husa velká	700 - 3 500	“
Orel mořský	20-40	“
Rybák obecný	250	zimující jedinci
Vodní druhy ptáků v celk. n vyšším než 20 000 jedinců	> 20 000	

Druhy, jež se vyskytují na této lokalitě

Druh	Počet párů	
Bukáček malý	0 - 1	
Ledňáček říční	2	
Slavík modráček	2 - 5	
Racek černohlavý	4 - 17	

Navrhované evropsky významné lokality v ČR

Přehled stanovišť (přílohy I směrnice 92/43/EHS o stanovištích)

Pobřežní a halofytní stanoviště

Pobřežní písečné duny a kontinentální duny

Sladkovodní stanoviště

Vřesoviště a křoviny mírného pásu

Tvrdoolisté křoviny

Přirozené a polopřirozené travinné formace

Vrchoviště, rašeliniště a slatiniště

Skalní stanoviště a jeskyně

Lesy

Přehled druhů (příl. II směr. 92/43 EHS)

Kruhoústí a ryby (16)

Mihule potoční, m. ukrajinská, losos atlantský (obecný), hrouzek běloploutvý, h. Kesslerův, bolen dravý, hořavka duhová, ostrucha křivočará, piskoř pruhovaný, sekavec písečný, s. *C. elonagata*, sekavčík horský, ježdík žlutý, j. dunajský, drsek větší, vranka obecná (19)

Obojživelníci (6)

Čolek velký, č. dravý, č. podunajský, č. karpatský, kuňka ohnivá, k. žlutobřichá (18)

Plazi (1)

Želva bahenní (10)

Savci (15)

Vrápenec malý, v. velký, netopýr černý, n. východní, n. pobřežní, n. velkouchý, n. velký, n. brvitý, sysel obecný, bobr evropský, vlk, medvěd hnědý, vydra říční, tchoř stepní, rys ostrovid (30)

Červeně druhy chráněné i podle Zák. 114/1992 Sb. a Vyhl. 395/1992 Sb.

Ptáci (67)

Bukač velký, bukáček malý, čáp bílý, č. černý, kolpík bílý, kvakoš noční, volavka bílá, v. červená, v. stříbřitá, husa běločelá, h. polní, h. velká, kopřivka obecná, lžičák pestrý, polák malý, zrzohlávka rudozobá, luňák červený, l. hnědý, moták lužní, m. pilich, m. pochop, orel královský, o. křiklavý, o. mořský, raroh velký, sokol stěhovavý, včelojed lesní, jeřábek lesní, tetřev hlušec, tetřívka obecná, chřástal kropenatý, ch. malý, ch. nejmenší, ch. polní, drop velký, jeřáb popelavý, dytík úhorní, kulík hnědý, pisila čáponohá, tenkozobec opačný, racek černohlavý, rybák černý, r. malý, r. obecný, kalous pustovka, kulíšek nejmenší, puštík bělavý, sýc rousný, výr velký, lelek lesní, ledňáček říční, mandelík hajní, datel černý, datlík tříprstý, strakapoud bělohřbetý, s. jižní, s. prostřední, žluna šedá, lejsek bělokrký, l. malý, linduška úhorní, pěnice vlašská, rákosník tamaryškový, skřivan lesní, slavík modráček, strnad zahradní, tuhýk obecný (123)

Červeně druhy chráněné i podle Zák. 114/1992 Sb. a Vyhl. 395/1992 Sb.

Navrhované evropsky významné lokality v ČR (883 lokality)

